

ΔΗΜΩΔΗ ΒΙΒΛΙΑ *

Κατὰ τὸν κατάλογον τοῦ κ. Ἀνδρέου Παπαδοπούλου Βρετοῦ τὰ ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως τῆς τυπογραφίας μέχρι τοῦ 1832 ἐκδοθέντα ἑλληνικὰ βιβλία ἀνέρχονται μάλιστα εἰς 1278, ἐπειδὴ δ' ὅμως ὁ κατάλογος αὗτος δὲν εἶναι πλήρης, παραλειφθέντων ἱκανῶν βιβλίων, μὴ περιελθόντων εἰς γνῶσιν τοῦ ἐκδότου, δυνάμεθα κατ' ἀνώτατον ὅρον νὰ ὑπολογίσωμεν εἰς 1750 ἄπαντα τὰ ἀπὸ τοῦ 1476, ὅτε ἐξῆλθεν τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν βιβλίον, μέχρι τῆς ἀνιδρύσεως τοῦ ἡμετέρου κράτους ἐκδοθέντα ἑλληνιστὶ ὑπὸ Ἑλλήνων βιβλία. Τούτων τὸ ἕν τρίτον περίπου εἶναι καθαρῶς θρησκευτικὰ, τὰ δὲ πλεῖστα τῶν ἐπιλοίπων, εἴτε εἰς ἀρχαίαν εἴτε εἰς κοινὴν γλῶσσαν γεγραμμένα, ἦσαν προσωρινά οὐχὶ ὡς τὸν λαὸν ἐν γένει, ἀλλὰ ἰδίᾳ κύκλον ἀναγνώστων λίαν στενόν· ὀλίγα, ὀλίγιστα ἦσαν καὶ καθαρῶς δημοτικὰ βιβλία, τὰ προσφιλέα καὶ ἐπιζήτητα παρὰ τὸν λαόν. Διὰ τοῦτο καὶ ταῦτα μείζονα πάντων τῶν ἄλλων εἶχον διάδοσιν καὶ πλεονας ἀσυγκρίτως λόγῳ ἀναγνώστας. Ἡ Ἱστορία Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα, ὁ Χρονογράφος, ὁ Ἐρωτόκριτος, ἡ Ἐρωφίλη, ἡ Διήγησις Γαδάρου, Λύκου καὶ Ἀλουποῦς καὶ ἐκ τῶν μεταφρασμένων ὁ Συντίπας, ὁ Βερτόλδος καὶ ὁ Βερτολόδινος, ἡ Χαλιμᾶ, ἐκ δὲ τῶν θρησκευτικῶν ἡ Ἀμαρτωλῶν σωτηρία, αἱ φυλλάδες τῆς Παναγίας, τοῦ ἁγ. Ἀντωνίου καὶ ἡ Ἐπιστολὴ τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τοῦ χρόνου περίπου τῆς συστάσεως τῶν ἐν Βενετίᾳ ἑλληνικῶν τυπογραφείων ἐξεδόθησαν πολλάκις καὶ μέχρι τοῦ νῦν εἰ ἐξακολουθοῦσι θέλγοντα μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἡ περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης γενομένη φιλολογικὴ κίνησις, καθ' ἣν μετεφράσθησαν ἐκ ξένων γλωσσῶν ἱκανὰ τερπνὰ ἀναγνώσματα πρὸς χρῆσιν τοῦ λαοῦ, ἐλάχιστα περιέστειλε τὴν δημοτικότητα τῶν παλαιῶν, ἣν μόλις ἠλάττωσεν ἢ ἐπέκτασις καὶ εὐρυτέρα διάδοσις τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν γραμμάτων ἀπὸ τῆς ἐλευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος.

Τὰ δημοτικὰ ταῦτα βιβλία δὲν εἶναι βεβαίως ἀνάξια προσοχῆς καὶ με-

*) Ἐδημοσιεύθη ἐν «Ἐστία» 1877 τ. Α', σ. 433—8. 659—664.

λέτης, οὐ μόνον διότι ἐπὶ μακρὰν σειράν ἐτῶν ἦσαν τὰ μόνα σχεδὸν ἀναγνώσματα τοῦ ὑπὸ τὸν ζυγὸν Ἑλληνας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀξίαν, ἣν αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ἐξεταζόμενα ὑπὸ πολλὰς ἀπόψεις ἐνέχουσι. Τὰ πλεῖστα τούτων ἦσαν κοινὰ παρ' ἅπασιν περίπου τοῖς ἀνατολικοῖς καὶ δυτικοῖς λαοῖς κατὰ τὸν μεσαιῶνα, αἱ δὲ ποικιλίαι αὐτῶν τύχαι μέγα παρουσιάζουσι τὸ ἐνδιαφέρον εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλολογίας καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἐνταῦθα θέλομεν περιορισθῆ εἰς συντόμους περὶ ἐκάστου αὐτῶν σημειώσεις, διότι τὰ ὄρια καὶ ὁ σκοπὸς τῆς Ἑστίας δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ ἐπεκταθῶμεν εἰς ἐκτενεῖς καὶ ξηρὰς βιβλιογραφικὰς ἐκδρομάς.

Α'.

Συντίπας.

Ἄγνωστον πότε ἐξεδόθη τὸ πρῶτον εἰς τὸ κοινὸν ἰδίωμα ἡ συλλογὴ τῶν ἀνατολικῶν μύθων ἢ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μυθολογικὸν Συντίπα* τοῦ φιλοσόφου. Ἐν τῇ καταλόγῳ τοῦ κ. Βρετοῦ ἀναφέρεται μόνον μία νεωτέρα μετατύπωσις αὐτῆς, τῇ 1790 ἐν Ἑνετίᾳ πιθανὸν εἶναι ἢ πρώτη ἔκδοσις εἶναι παλαιότερα τοῦλάχιστον τῆς δεκάτης ἐβδόμης ἑκατονταετηρίδος. Ἡ δ' ἑλληνικὴ μετάφρασις, ἐξ ἧς καὶ ἡ γαλλικὴ μετάφρασις, ἐγένετο περὶ τὸ τέλος τῆς ἐνδεκάτης ἑκατονταετηρίδος ὑπὸ τοῦ Μιχαήλ Ἀνδρεοπούλου καὶ ἐξεδόθη τῇ 1828 ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἐκδοτοῦ Βουασονάδ¹⁾. Τῆς μεταφράσεως ταύτης προτιθέμεθα τὸ ἀκόλουθον ἐκ τῆς προλογικῆς ἐπισημάνσεως.

«Τοῦ μυθογράφου Συντίπα... μᾶλλον δὲ Περσῶν τοῦ σοφοῦ... αὐτὴ πέφυκεν, ἣν βλέπεις, δέλτος, ἢ... Ἦν καὶ συρικτοῖς τοῖς λόγοις γεγραμμένην εἰς τὴν παρεσχὲν αὐτὸς Ἑλλάδα φράσιν μετήγαγόν τε καὶ γέγραφα τὴν βιβλίον, τῶν γραμματικῶν ἔσχάτος γε τυγχάνων. Ἀνδρεόπουλος Μιχαήλ, Χριστοῦ λάτρης, ἔργον ταπεινῶς προσταγαγμένον τότε παρὰ Γαβριήλ, τοῦ μεγιστάνων κλέους, δουκὸς σαδαστοῦ πόλεως μελωνύμου, ὅς ἐστι Χριστοῦ θερμὸς ὄντως οἰκέτης, ὅς καὶ διωρίσατο γραφῆναι τὰδε, ὅτι γὰρ μὴ πρόσσειτε Ῥωμαίων βιβλίοις. Ἡ συγγραφή γὰρ ἦδε τοῦς κακουργάτας διασφρατίζει μάλιστα, καὶ πρὸς τῷ τέλει πράξεις ἐπαινεῖ τὰς καλῶς εἰργασμένους».

1) Ἡ γαλλικὴ μετάφρασις ἐγένετο ἴσως ἐκ χειρογράφου ἀτελεστέρου τοῦ ὑπὸ Βουασονάδ ἐκδοθέντος, διότι ἱκανὰ παραλείπει ἐκ τῶν ἐν τῇ μεταφράσει τοῦ Ἀνδρεοπούλου, ἐκτὸς ἐάν ταῦτα παραλείφθησαν ἐκ προθέσεως. Μετὰ δὲ τὸν Boissonade ἐξέδωκε τὴν βυζαντινὴν μετάφρασιν τοῦ Συντίπα ὁ Alfr. Eberhard ἐν τῇ στερεοτύπῳ βιβλιοθήκῃ τοῦ Teubner (Fabulae Romanenses τ. I, Λιψία 1872).

Πότε ἐγένετο ἡ μετάφρασις αὕτη, ἰκανῶς ἐνδιαφέρουσα καὶ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, ὡς μικρὸν ἀπομακρυνομένη τῆς κοινῆς βυζαντινῆς διαλέκτου, καταδεικνύεται ἐκ τοῦ ἀνωτέρω προλόγου, καίτοι ὁ τε Γάλλος ἐκδότης καὶ ἄλλοι μετ' αὐτὸν μὴ δυνηθέντες, νὰ δρῶσι τὴν ἐποχὴν ἔθειον αὐτὴν μεταξὺ τῆς IB' καὶ τῆς IE' ἑκατονταετηρίδος. Τὸ ὄνομα Γαβριήλ σπανίως ἀναφέρεται ἐν τῇ βυζαντινῇ ἱστορίᾳ, ὁ δ' ἐν τούτῳ ἀναφερόμενος εἶναι ἀναντιρρήτως, ὡς διέγνω ὁ Comparetti, ὁ δοῦξ Γαβριήλ, κυβερνήτης τῆς τρίτης Ἀρμενίας, ἧς πρωτεύουσα ἡ εἰκονικῶς ἐν τῷ προλόγῳ ἀναφερομένη Μελιτήνη· ὁ δοῦξ οὗτος ἐκυβέρνα κατὰ τὰ τέλη τῆς IA' ἑκατονταετηρίδος.

Ἡ μετάφρασις τοῦ Ἀνδρεοπούλου ἐγένετο ἐκ κειμένου συριακοῦ, ὅπερ οὐχὶ πρὸ πολλοῦ ἀνευρεθὲν ἐδημοσιεύθη τῷ 1859 ὑπὸ D. Landsberger ἐν Ρουσίᾳ. Ἐκ τοῦ κειμένου τούτου ἐξάγεται οὐ μόνον ὅτι ἡ μετάφρασις τοῦ Ἀνδρεοπούλου εἶναι καθ' ὅλα ἀκριβὴς καὶ πιστὴ, ἀλλ' ὅτι προσέτι ἡ συριακὴ εἶναι μία τῶν ἀρχαιοτέρων παραλλαγῶν τοῦ μύθου τοῦ Συντίπα, ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ τοῦ Ἰνδικοῦ πρωτότυπου γενομένη· διότι μόνη αὕτη ἐκ πασῶν τῶν ἀνατολικῶν καὶ εὐρωπαϊκῶν παραλλαγῶν διετήρησεν ἴχνη Ἰνδικά, οἷα παραδείγματος χάριν εἶναι καὶ ἐν ἀρχῇ τινῶν διηγήσεων περίεργοι περιλήψεις αὐτῶν, ἢ ἐκ μελιπλάτου εἰκὼν ἐλέφαντος καὶ τινὰ ἄλλα. Ἡδὴ εἶναι ἀποδεδειγμένον τὸ κατ' ἀρχαίαν ὑπὸ τινῶν διαμφισβητήθεν, ὅτι τὸ πρωτότυπον τοῦ Μυθολογικοῦ τοῦ Συντίπα ἐγράφη ἐν Ἰνδικῇ, καίτοι οὐδὲν σανσκριτικὸν κείμενον εὐρέθη μέχρι τοῦδε.

Ἐργον, λέγει περὶ τούτου ὁ Γερμανὸς J. Görges, ἐν τῷ σπουδαίῳ αὐτοῦ συγγράμματι περὶ τῶν γερμανικῶν δημοτικῶν βιβλίων, ἔργον, ὅπερ πρέπει νὰ ἐλκύῃ τὸν σεβασμὸν παντός διὰ τὴν σεπτὴν αὐτοῦ ἀρχαιότητα· ὅπερ πηγάσαν ἐν ἀρχῇ ἐκ τῶν ὁρέων τῆς Ἰνδικῆς καὶ ἐκείθεν ἀπὸ τῶν παναρχαιοτάτων χρόνων ὡς μικρὸν ρυάκιον κατελθόν, εἶτα διὰ τῶν εὐρυτάτων πεδιάδων τῆς Ἀσίας κατευθυνόμενον πρὸς δυσμὰς καὶ βαθμηδὸν ἀξανόμενον, ἐν διαστήματι δὲ χιλιαετηρίδων ἀεὶ προχωροῦν καὶ ἀεὶ πληρούμενον καὶ ἐξικόμενον μέχρις ἡμῶν, ἐξ οὗ γενεαὶ ὄλα καὶ ἔθνη πολλὰ ἐποτίσθησαν· ὅπερ μετὰ τῶν μεγάλων μεταναστάσεων τῶν λαῶν ἐχύθη εἰς Εὐρώπην καὶ νῦν εἶτι κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους καὶ τὴν ἡμετέραν γενεάν τοσοῦτῃ σημαντικὸν μέρος τοῦ λαοῦ τέρπει· ἔργον κατὰ τὴν φήμην καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἐπηρείας αὐτοῦ ὑπερεξακοντίσαν πάντα τὰ κλασσικὰ ἔργα καὶ δυνάμενον νὰ παραβληθῇ κατὰ ταῦτα πρὸς τὴν Βίβλον». Καὶ τῷ ὄντι οὐδενὸς ἄλλου ἔργου, οὐδὲ αὐτῆς τῆς Παντσατσάντρας (Πεντατεύχου), ἐτέρας δημοτικωτάτης συλλογῆς Ἰνδικῶν μύθων, ἐξαιρουμένης, ἢ διάδοσις ἐξίσουται πρὸς τὸ μυθολογικὸν τοῦ Συντίπα.

Αἱ ἐπὶ τῇ βάσει τούτου γενομέναί συλλογαὶ διαιροῦνται εἰς δύο μεγά-

λας κατηγορίας· εἰς τὸ ἀνατολικὸν στέλεχος καὶ τὸ δυτικόν. Κλάδοι τοῦ πρώτου εἶναι μέχρι τοῦδε γνωστοὶ ἕξ: πρωτίστη πασῶν ἢ συριακὴ συλλογὴ, ἐξ ἧς ἐγένετο ἢ μετάφρασις τοῦ Ἀνδρεοπούλου· δευτέρα ἔρχεται ἐβραϊκὴ τις μετάφρασις ἐπιγραφομένη *Δι παραβολαὶ τοῦ Σανδαβάρ*, γενομένη δὲ ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ κατὰ τὰς ἀρχὰς πιθανῶς τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος· ὁ τρίτος κλάδος εἶναι ἰσπανικὴ μετάφρασις ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ ἐπίσης γενομένη κατὰ τὴν ΙΓ' καὶ αὕτη ἑκατονταετηρίδα· τέταρτος τὸ *Σινδιβάδ-ναμέ*, ἀνέκδοτον περσικὸν ποίημα γραφὲν τῷ 1375· πέμπτος ἢ ὀγδόη νύξ τοῦ *Τουτι-ναμέ*, ποιήματος τοῦ Ναχσεμπῆ, Πέρσου ἀποθανόντος τῷ 1329· ἕκτος δὲ κλάδος εἶναι ἀρχαία τις μίμησις ἢ νέα παραλλαγή τῆς ἀρχαίας ἀραβικῆς μεταφράσεως τῶν Ἰνδικῶν μύθων εἰς τὰς 1001 νύκτας ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἱστορία τοῦ βασιλέως, τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τῆς ἐρωμένης του καὶ τῶν ἑπτὰ βεζιρῶν». Ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ ὁμοίως ἐγένετο καὶ τουρκικὴ τις παραλλαγή ἐπὶ Ἀμουράτ τοῦ Β' (1422·1451), ἐπιγραφομένη «Ἱστορία τῶν τεσσαράκοντα βεζιρῶν».

Τὸ δὲ δυτικὸν στέλεχος περιλαμβάνει ἐπίσης πολυπληθεῖς παραλλαγὰς· πρώτη ἔρχεται ἢ εἰς λατινικὴν γλῶσσαν συλλογὴ, ἐξ ἧς ἀναντιρρήτως προήλθον αἱ εἰς πάσας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας ἑτέροι παραλλαγαί, τῆς ἑλληνικῆς μόνον ἐξαιρουμένης καὶ τῆς ἀνωτέρας μνημονευθείσης ἰσπανικῆς. Τανὴν ἐθεώρησαν τὴν λατινικὴν ταύτην συλλογὴν ὡς μετάφρασιν τῆς ἑλληνικῆς τοῦ Ἀνδρεοπούλου, ἀλλ' ἡ προσθήκη πολλῶν διηγήσεων ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς συλλογαῖς, μὴ ἐμπεριεχομένων ἐν τῇ ἑλληνικῇ, καταδεικνύουσα ὅτι ἐγένοντο ἐπὶ τῇ βάσει ἄλλων πληρεστέρων κειμένων, ἐξελέγχει τὸ σφαλερὸν τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Ἀρχαιοτέρα τῶν εὐρωπαϊκῶν παραλλαγῶν μετὰ τὴν λατινικὴν εἶναι γαλλικὴ τις συλλογὴ ἐπιγραφομένη *Li romans des sept sages*, ἐκδοθεῖσα τὸ πρῶτον τῷ 1836 ὑπὸ Keller· μετὰ ταύτην ἔρχεται ἢ γερμανικὴ *Dyocletianus Leben* (βίος Διοκλητιανοῦ), ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Γερμανοῦ ἐκδοθεῖσα τῷ 1841. Μετὰ ταύτην ἔρχονται παραλλαγαὶ ἀγγλικαί, ἰταλικάι, ἰσπανικάι, ὀλλανδικαί, σκανδιναυικάι κλπ. Σημειωτέον δ' ὅτι οὐ μόνον εἰς ἀπάσας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας εἶναι μεταπεφρασμένον τὸ μυθολογικὸν τοῦ Συντίπα, ἀλλὰ καὶ εἰς τινὰς τούτων εἰσὶ γεγραμμένοι πολλαὶ παραλλαγαὶ αὐτοῦ· οὕτω π. χ. εἰς τὴν γαλλικὴν ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης ὑπάρχει καὶ ἕτερα *Li romans de Dolopathos* (τὸ μυθιστόρημα τοῦ Δολοπάθου) καὶ εἰς τὴν γερμανικὴν καὶ ἀγγλικὴν πλείονες.

Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου. Ὡς πᾶσαι αἱ ἀνατολικάι συλλογαὶ μύθων, ἢ Παντσατσάντρα, αἱ μυθολογίαι ψιττακοῦ, αἱ 1001 νύκτες (*Χαλιμᾶ*), αἱ 1001 ἡμέραι καὶ ἡ παροῦσα συλλογὴ ἔχει ὡς κυρίαν βάσιν πρωτεύουσάν τινα διήγησιν, ἐν ἧ παρεμβάλλονται τεχνηέντως αἱ λοιπαὶ διηγήσεις καὶ μῦθοι. Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Κύρος—κατὰ τὴν ἑλληνικὴν παραλλαγὴν, κατὰ δὲ τὰς εὐρωπαϊκὰς ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρώμης Διο-

κλητιανός ἢ ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Κασσιόδωρος (ἀνύπαρκτον πρόσωπον) ἢ ὁ τῆς Ρώμης Πογκιανός (ἀνύπαρκτον ἐπίσης) — εἶχε μὲν ἑπτὰ γυναῖκας, ἦτο ὁμοῦς ἄπαις. Ἄλλ' ἕνεκα τῶν θερμῶν αὐτοῦ πρὸς τὸ θεῖον δεήσεων ἐγέννησεν ἐπὶ τέλος υἷόν, ὃν καὶ ἀνατρέφων βασιλικῶς ἐξεπαίδευσεν. Ἰδὼν δ' ὁμοῦς ὅτι ἐπὶ τρία ἔτη οὐδὲν ἐκ τῶν μαθημάτων τῶν διδασκάλων τοῦ ἐκαρποῦτο παρέδωκεν αὐτὸν εἰς ἄνδρα σοφώτατον, τὸν φιλόσοφον Συντίπαν, ὅστις ὑπεσχέθη ἐντὸς ἕξ μηνῶν πάσης σοφίας νὰ ἐμπλήσῃ τὸν βασιλόπαιδα. Παραλαβὼν λοιπὸν αὐτὸν εἰσήγαγεν εἰς τὴν ἐαυτοῦ οἰκίαν, καὶ ἰδιόρρυθμον ὅλως παιδαγωγικὸν σύστημα ἐφαρμόζων ἐζωγράφησεν ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς κατοικίας τοῦ βασιλόπαιδος ὅσα ἤθελε νὰ τὸν διδάξῃ, ἅτινα εἶτα ἀνέπτυσσεν αὐτῷ καὶ διὰ λόγου οὕτως ἐντὸς ἕξ μηνῶν ἐδίδαξεν αὐτῷ τὰ πάντα· ὀφείλων δὲ κατὰ τὰ συμπεφωνημένα μετὰ μῆνας ἕξ καὶ ὥρας ἕξ νὰ παραδώσῃ τὸν υἷόν εἰς τὸν πατέρα ἕκαμε τὴν νύκτα ἀστρολογικὴν ζήτησιν περὶ τῆς τύχης τοῦ παιδός. Σφόδρα ἐταράχθη μαθὼν ἐκ τῶν ἄστρον ὅτι μέγας κίνδυνος ἠπείλει τὴν ζωὴν τοῦ βασιλόπαιδος, ἐὰν δὲν ἔμενεν ἐπὶ ἑπτὰ ἔτι ἡμέρας παρὰ τῷ φιλόσοφῳ. Ἐπειδὴ ὁμοῦς τῷ ἦτο ἀδύνατον ν' ἀθετήσῃ τὸν πρὸς τὸν βασιλέα λόγον αὐτοῦ, ὁ Συντίπας ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλόπαιδος ρητὴν ὑποσχέσασθαι λέξιν νὰ ἐκστομίσῃ, πρὶν ἢ παρέλθουν ἑπτὰ ἡμέραι. Καὶ οὕτως ἐπέστειλε τὸν μαθητὴν αὐτοῦ εἰς τὸν ἀνάκτορα, ἐν ᾧ αὐτὸς ἀπελθὼν ἐκρίθη εἰς ἀνακαλιεῖς μέρος.

Ἡ ἐπίμονος σιωπὴ τοῦ βασιλόπαιδος εἰς μεγίστην ἐνέβαλεν ἐκπληξιν τὸν βασιλέα καὶ τοὺς αὐλικούς, καὶ μετὰ πόσιν πειρωμένους νὰ ἐξηγήσωσιν αὐτήν. Εἰς μάλιστα ἐξέφρασε τῆς ἰσῆας, ὅτι αἴτιος τῆς τοιαύτης σιωπῆς ἦτο ὁ Συντίπας, δοὺς ἴσως εἰς τὸν πατέρα κατὰ λάθος ἢ ἐκ προθέσεως βότανόν τι, ἐξ οὗ ἐδωκεν αὐτῷ ἢ γλῶσσά του. Σφόδρα θλιβομένου ἐπὶ τούτοις τοῦ βασιλέως, μία τῶν γυναικῶν αὐτοῦ παραστᾶσα τὸν ἐζήτησε τὴν αἰτίαν νὰ λάβῃ τὸν υἷόν ἰδιαιτέρως, βεβαία οὖσα ὅτι ἠθελεν ἐκμυστηρευθῆ αὐτῇ τὸ αἴτιον τῆς σιωπῆς, διότι, εἶπε, καὶ πρὸ ταύτης τῆς αἰτίας «συνήθειαν εἶχεν ἀνακαλύπτειν ἐμοὶ πάντα ὅσα εἶχεν αὐτός, ἅπερ οὐδὲ τῇ αὐτοῦ μητρὶ ἐδήλου.» Παραλαβοῦσα δ' ὁμοῦς τῇ ἐπινεύσει τοῦ βασιλέως τὸν πατέρα εἰς τὸ ἴδιον οἶκημα ἀντὶ παντὸς ἄλλου λόγου προτείνει αὐτῷ νὰ δολοφονήσῃ τὸν γέροντα πατέρα του, ὅπως ἐκεῖνος ἀντὶ τούτου βασιλεύσῃ, ἐπὶ τῷ ὄρω ὁμοῦς νὰ τὴν λάβῃ ὡς γυναῖκα. Θορυβηθεὶς ὁ νέος ἐπὶ τῇ κακοηθείᾳ καὶ κακουργίᾳ τῆς γυναικὸς ἀπειλεῖ αὐτήν ὅτι μετὰ παρέλευσιν ἡμερῶν ἑπτὰ θ' ἀποκαλύψῃ τὰ πάντα τῷ βασιλεῖ, ἐπιλαθόμενος οὕτω τῆς ἐντολῆς τοῦ σοφοῦ διδασκάλου του. Ὅπως προλάβῃ τὴν ἐνδεχομένην καταστροφὴν αὐτῆς, περίφοδος γενομένη ἢ μητρικὰ σπεύδει καὶ διαβάλλει διὰ βδελυρῶν συκοφαντιῶν τὸν νέον παρὰ τῷ βασιλεῖ, ὅστις πεισθεὶς εἰς τοὺς λόγους αὐτῆς ἕνεκα πρὸ πάντων τῆς διαγωγῆς τοῦ υἱοῦ του, ἀντὶ ν' ἀπολογηθῇ ἐξακολουθοῦντος νὰ σιγᾷ, διατάσσει τὸν θάνατον αὐτοῦ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Ἐπὶ τῷ βασιλεῖ σύμβουλοι φιλόσοφοι ἑπτὰ, οἵτινες ἀκούσαντες τὴν κατὰ τοῦ βασιλόπαιδος ἐξενεχθεῖσαν ἀπόφασιν συναπεφάσισαν νὰ προσπαθήσωσι παντὶ σθένει, ὅπως πείσωσι τὸν βασιλέα νὰ τὴν ἀναιρέσῃ. Οὕτω δὲ πορεύεται καθ' ἑκάστην εἰς ἑκάστοτε παρὰ τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ διηγείται μίαν ἢ δύο ἱστορίας περὶ τῶν πανουργιῶν τῶν γυναικῶν καὶ τῶν κακῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐν σπουδῇ ἐκφερομένων ἀποφάσεων· ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου ἢ σύζυγος τοῦ βασιλέως, ὅπως ἐπιτύχῃ τὸν θάνατον τοῦ βασιλόπαιδος πρὸ τῆς παρελεύσεως τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν, διηγείται ἀνὰ μίαν ἱστορίαν περὶ δόλων καὶ ἀπιστιῶν τῶν ἀνδρῶν. Ὁ δὲ βασιλεὺς μετὰ τὴν ἀκρόασιν ἑκάστου φιλοσόφου διατάσσει τὴν λύτρωσιν τοῦ υἱοῦ του, μετὰ δὲ τὴν ἀκρόασιν τῆς ἱστορίας τῆς γυναικὸς μεταβάλλει γνώμην καὶ διατάσσει τὴν καταδίκην του. Οὕτω παρέρχονται αἱ ἑπτὰ ἡμέραι, ὅτε ὁ υἱὸς λύει πλέον τὴν σιωπὴν καὶ, καταδειχθεῖσης τῆς ἀθωότητός του, ἡ μὲν μοχθηρὰ γυνὴ καταδικάζεται εἰς ἀτιμωτικὴν ποινὴν, οὗτος δὲ καταλαμβάνει τὸν βασιλικὸν θρόνον, ἐν τῷ παραχωρεῖ ὁ πατήρ του. Τὸ βιβλίον καταλήγει δι' ἐκθέσεως τοῦ τρόπου τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ βασιλόπαιδος καὶ διὰ τινῶν ἱστοριῶν, ἃς οὗτος καὶ ὁ παρουσιασθεὶς ἐνώπιον τοῦ βασιλέως ἄλλοτε παρὰ διηγούνται.

Αἱ ἱστορίαι, ἃς διηγούνται οἱ φιλόσοφοι καὶ τὸν βασιλέα, δὲν ἔχουσι βεβαίως πολλὴν σπουδαιότητα διὰ τὸ πειστικὸν τῶν κριτικῶν σημειῶν αὐτῶν, διότι ταῦτα σχεδὸν ἀσφαλῶς ἐλλείπει, ἀπορεῖ γὰρ ὁ ἀναγνώστης εὐλόγως πῶς μὴ ἡ δύο τοιαῦται ἱστορίαι ἀρκοῦσιν, ὅπως μεταβάλλῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ βασιλέως περὶ σωτηρίας ἢ καταδίκης τοῦ υἱοῦ του. Ἡ ἀξία ὅμως αὐτῶν ἔγκειται ἄλλαχού· διότι ἅπασαι σχεδὸν ἀνήκουσαι εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην σειράν τῶν μύθων καὶ παραμυθίων, ἅτινα ἀπὸ τῆς Ἰνδικῆς παρέλαβον ἅπαντα σχεδὸν τὰ ἔθνη τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης, οὐ μόνον διὰ τοῦ βιβλίου τούτου, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων ὁδῶν, πρὸ πάντων δὲ τῆς ἀπὸ στόματος διηγήσεως. Ἐπιφυλασσόμενοι ἀργότερον νὰ γράψωμεν ἐκτενέστερον περὶ τῆς τοιαύτης μεταναστάσεως τῶν μύθων παρατιθέμεθα ἐνταυθα τινὰς τῶν ἱστοριῶν τούτων πρὸς κατάδειξιν τοῦ εἶδους καὶ τοῦ χαρακτήρος αὐτῶν. Ἀκολουθοῦμεν δὲ τὸ κείμενον τῆς ἀρχαίας μεταφράσεως τοῦ Ἀνδρεοπούλου, περιέργου ὑπὸ γλωσσικὴν ἔποψιν, διότι ἢ παρὰ τῷ λαῷ ἐν χρήσει εἰς καινὴν γλῶσσαν παράφρασις οὐδὲν ἐνέχει τὸ ἀξιοσημειώτον.

Ἴδου ἡ πρώτη τῶν ἱστοριῶν τοῦ πέμπτου φιλοσόφου ἦτο γνωστοτάτη κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ ἐπαναλαμβάνεται εἰς πολλὰ διηγήματα καὶ ποιήματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης· — Ἦν τις στρατιώτης ἀνὴρ, ὅστις σκύλον ἀνέθρεψε μικρόθεν καὶ ὅσα ἐνετείλατο τῷ σκυλακίῳ ἐποίει, ὡς λόγον ἔχον· ὅθεν καὶ μετὰ πολλῆς ἀγάπης ἔτρεφεν ὁ στρατιώτης τὸν κύνα. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἡ τοῦ ἀνδρὸς σύζυγος πρὸς τοὺς ἑαυτῆς ἀπῆλθε γονεῖς, καὶ τὸ αὐτῆς νηπιᾶζον παιδίον ἀφήκε τῷ πατρὶ αὐτοῦ παραγγείλασα αὐτῷ πολλὰ περὶ τοῦ παιδίου, ὥστε βλέπειν καὶ προσέχειν αὐτῷ. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ

στρατιώτης καλεῖται ὑπὸ τοῦ βασιλέως, καὶ ἅμα τῷ λόγῳ τὰ στρατιωτικὰ ἐνεδύσατο ἄρματα, καὶ τὴν σπάθην ἀράμενος, προσκαλεῖται τὸν σκύλον καὶ παραγγέλλει αὐτῷ φυλάσσειν τὸν οἶκον καὶ τὸ παιδίον, μηδένα ἐάσας εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον. Ὁ μὲν οὖν στρατιώτης, τὸν κύνα παραγγείλας ἀπῆλθε πρὸς τὸ παλάτιον· τοῦ δὲ σκύλου τῷ παιδί παρακαθημένου καὶ τοῦ παιδὸς κοιμωμένου, ὄρᾳ ὁ κύων ὄφιν τινὰ παμμεγέθη ἐρχόμενον κατὰ τοῦ παιδὸς καὶ αὐτοῦ ἐκροφήσαι τὸ αἷμα σπουδάζοντα. Καὶ παρευθὺς ὁ κύων ἐγερθεὶς πόλεμον πρὸς τὸν ὄφιν ἐποίησε καὶ καταδακῶν αὐτόν, νεκρὸν αὐτὸν ἀπειργάσατο. Κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν ἦλθε καὶ ὁ στρατιώτης καὶ ὁ κύων μετὰ χαρᾶς τούτῳ ἀπήντησεν. Ἴδὼν δὲ ὁ στρατιώτης τὸ στόμα τοῦ σκύλου ἡμαγμένον, ἔδοξεν αὐτῷ ὡς ὁ κύων τὸ παιδίον ἔφαγε, καὶ κρούσας αὐτόν τῷ ξίφει ἀπέκτεινεν. Εἶτα ἐντὸς τοῦ οἴκου γενόμενος, ὄρᾳ τὸν παῖδα κοιμωμένον, ἀδλαβῆ, θεωρεῖ δὲ καὶ τὸν ὄφιν σκοτωμένον καὶ πρὸς τῇ κεφαλῇ τοῦ παιδίου κείμενον· καὶ ἅμα ἔγνω ὡς ὁ κύων τὸν ὄφιν ἐφόνευσε, καὶ πικρῶς ὠλοφύρετο ὅτι χωρὶς ἀφορμῆς τὸ τοιοῦτον ἀπέκτεινε κυνάριον. Οὐδὲν δὲ ὁ κύων ἐκ τῆς τοῦ αὐθεντὸς αὐτοῦ μεταμελείας ὠφεληθῆναι ἠδυνήθη, οὐδὲ ὁ στρατιώτης ἠδυνήθη ἀπὸ τῆς ὀφθῆς καὶ τῆς μεταμελείας ἐγείραι τὸν κύνα.

Ἔτερα ἱστορία τοῦ ἐπὶ τοῦ φιλοσοφου περι πανουργίας τῶν γυναικῶν, αἰσιμένη μέχρι τοῦδε παρ' ἡμῶν ἐν τῷ δημοδίῳ μύθῳ. Ἦν τις ἀνὴρ ἔχων γυναῖκα τιμίαν καὶ φρόνιμον, ὅστις ἀεὶ περισύρων τὰς γυναῖκας ὄλας ἐτύγχανεν. Ἡ δὲ γυνὴ ἀντέλεγε τῷ ἀνδρὶ «Μὴ ὕβριζε πάσας, ἀλλὰ τὰς κακὰς». Ὁ δὲ ἀντέφησεν· «Ὅλας». Ἡ δὲ, «Μὴ οὕτω λέγε», φησί, «ἐπεὶ τοι γε οὐκ ἔτυχες ἐμπλακῆναι μιᾷ τούτων». Ὁ δὲ λέγει· «Εἰ ἐτύγχανον ἐν μιᾷ τούτων κακῇ, ἔμελλον αὐτὴν ρινοτομήσαι». Πλησίον γὰρ τῷ οἰκήματι αὐτοῦ φιλονικοῦσαι ἐτύγχανον αἱ γειτόνισσαι, καὶ οὗτος καθ' ἑαυτὸν ὕβριζεν αὐτάς. Ἡ δὲ γυνὴ λέγει τῷ ἀνδρὶ· «Σήμερον τί ποιεῖς ; » ὁ δὲ λέγει· «Ἀπέρχομαι εἰς τὸ χωράφιον· καὶ σὺ ἀργὰ μαγεύρουσόν τι, καὶ φέρε μοι ἔξω νὰ φάγω». Ἡ δὲ ἀπελθοῦσα εὗρεν ὀψάρια κατὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἠγόρασε. Καὶ τὸ μὲν μαγεύρουμα μετὰ τοῦ τσουκαλίου ἐκόμισε τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς φαγεῖν. Αὕτη στρεφομένη πρὸς τὸ ὀσπίτιον ῥίπτει κατὰ τὴν τοῦ ἀρότρου σκαφήν ἓν γυλλάριον, ἀλλαχοῦ δὲ δύο, ἕως ὅτου ἔρριψεν ὄλα. Καὶ ὁ ἀνὴρ, τῆς γυναικὸς διαβάσης, ἐρχόμενος μετὰ τῶν βοῶν ἀροτριῶν, εὗρίσκει τὰ ὀψάρια ἔρριμμένα, πού μὲν δύο, πού δὲ τρία, καὶ ἐσύναξεν αὐτά. Καὶ ἀργὰ σχολάσας ἀπεισιν εἰς τὴν οἰκίαν. Καὶ λέγει τῇ γυναικί· «Οὐκ ἐποίησάς τι ὥστε φαγεῖν ἡμᾶς ὀψέ ; » Ἡ δὲ «Μὴ ἔχουσά τι», εἶπεν «ἢ κρέας ἢ ὀψάρια ἢ ἄλλο τι, οὐκ ἔμαγεύρουσα». Καὶ ὅς φησί· «Ἴδοὺ ὀψάρια, ἃ εὗρον ἐν τῷ χωραφίῳ, καὶ ἔψησον αὐτά». Ἡ δὲ ἀκούσασα, τὰ μὲν ὀψάρια λαβοῦσα, ἔκρυψε· τράπεζαν δὲ θείσα, λέγει ὁ ἀνὴρ· «Τὰ ὀψάρια ποῦ ; » Ἡ δὲ, «Ποῖα ὀψάρια ; » φησί. Ὁ δὲ λέγει· «Μωρὴ οὐκ ἔφερά σοι ἀρ-

τίως ὀψάρια, ἃ εὔρον εἰς τὸ χωράφιον ; » Ἡ δὲ ἄμα, τοῖς ὄνουσι σπαράξασα τὰς παρειάς, ἐδόγησεν· « Ἀκούσατε, γείτονες ». Καὶ τῶν γειτόνων συναχθέντων, λέγει ἡ γυνή· « Ἀκούσατε, ἄρχοντες· ὀψάρια γυλλάρια λέγει μοι ἐψησαι, ἃ ἔφερον ἀπὸ τὸ χωράφιον ». Καὶ οἱ ἄνθρωποι συναχθέντες λέγουσι τῷ ἀνθρώπῳ· « Τί λέγεις ; ἐν τῷ ἀγρῷ ὀψάρια εὐρίσκονται ; » Ὁ δὲ λέγει· « Αὐθέντες καὶ ἀδελφοί, ἐγὼ εὔρον αὐτὰ ἐκεῖσε· πῶς δὲ εὐρέθησαν οὐκ οἶδα ». Τότε τῆς γυναικὸς βοώσης, ὅτι, « Δαιμόνιον ἔχει οὗτος », οἱ γείτονες ἐν ποσὶ καὶ χερσὶ πέδαις σιδηραῖς ἔβαλον καὶ ὄλην τὴν νύκτα ὁ δαίλαιος ἔλεγε· « Καὶ οὐχ εὔρον τὰ γυλλάρια καὶ κομίσας δέδωκα τῇ κυνι ταύτῃ, εἰπὼν, ἔψησον αὐτά ; κατὰ τί δὲ ἐσιδέρωσάν με ; » Τῆς δὲ πάλιν βοώσης καὶ ἡμέρας ἐπιγενομένης, παραγίνονται οἱ γείτονες ἐρωτῶντες· « Τί γέγονας ; » Ὁ δὲ καὶ αὐθις τὴν ἀλήθειαν ὁ ἄτυχος ἔλεγε. Τῆς δὲ γυναικὸς βοώσης, ὅτι, « Δαιμόνιον ἔχει », οἱ ἄνθρωποι ραδίως ἐπίστευον τὴν γυναῖκα καὶ ἔλεγον· « Ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος ἔπαθέ τι ». Μετὰ δὲ τρίτην ἡμέραν λέγει ἡ γυνή τῷ ἀνδρὶ· « Πεινᾶς, ἵνα σοι δώσω τι φαγεῖν ; » Ὁ δὲ λέγει· « Ναί· καὶ ἔχεις δοῦναί μοι φαγεῖν ; » Ἡ δὲ· « Ὀψάρια τηγάνου ». Ὁ δὲ· « Καλῶς εἶπας, ὦ γύναι· ἃ σοι ἐκόμισα ὀψάρια ἀπὸ τὸ χωράφιον, ταῦτα εἰσί : » Καὶ ἄμα ἡ γυνή· « Ἄρχοντες χωρῆσανοί, ἀκόμη τὸ δαιμόνιον κατέχει τοῦτον, καὶ πάλιν ὀψάρια λέγει ». Τῷ δὲ ἀπόντος· « Οὐκ ἔτι τὸν λόγον εἶπω τοῦτον », ἡ γυνή δέδωκεν αὐτῷ καὶ ἔραχεν ἀπὸ τῶν ὀψαρίων), μὴ εἰπόντι λόγον περὶ τούτου. Ὑστερον λέγει τῇ γυναικί· « Δύσθον με ». Ἡ δὲ λέγει· « Μὴ ὀψαρίων μέμνησαι ; » Ὁ δὲ λέγει· « Οὐκ οἶδα τί λέγεις ». Τότε ἔλυσεν αὐτόν, καὶ λέγει· « Ὁ ἄνερ, ὅσα εἶπας καλῶς εἶπας· ἀλλὰ, διότι ὑβρίζεις οὐχὶ τὰς κακὰς γυναῖκας μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς καλὰς, κἀγὼ σοι εἶπον, Σιώπα, σὺ δὲ εἶπας, Ἄν εἶχον ἐγὼ τοιαύτην πονηρὰν γυναῖκα, ἔμελλον αὐτὴν ἀνελεῖν, διὰ τοῦτό σοι ἐποίησα ὅσα εἶδες· καὶ μηκέτι καυχᾶσαι περιγενέσθαι τῶν γυναικῶν ».

Ἀναγνωρισθείσης τῆς ἀθρότητος τοῦ βασιλόπαιδος, οἱ φιλόσοφοι συζητοῦσι πρὸς ἀλλήλους περὶ τοῦ τίς ἔδει νὰ θεωρηθῇ αἷτιος τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἂν πράγματι ἐθανάτοῦτο. Ἐκαστος προτείνει διάφορον γνώμην, ἣν οἱ ἄλλοι ἀναιροῦσι, προσκληθεὶς δὲ καὶ ὁ βασιλόπαις νὰ εἴπῃ τὴν ἑαυτοῦ, διηγεῖται τὸν ἕξῃς μῦθον·— Ἄνθρωπός τις, τράπεζαν πολυτελεῖ οἰκονομήσας, πολλοὺς διὰ φιλίαν φαγεῖν προσεκαλέσατο. Εἶτα, τῶν κεκλημένων καθισθέντων καὶ ἐσθιόντων, ὠκονόμησεν αὐτοῖς πιεῖν γάλα. Καὶ πέμψας τὴν δούλην εἰς τὸν φόνρον τοῦ ἀγοράσαι γάλα τοῖς κεκλημένοις, ἀνέμεναν αὐτήν. Αὕτη δὲ ἀγοράσασα τὸ γάλα καὶ ἐπιθήσασα ἐπὶ τὴν ἑαυτῆς κεφαλὴν, ὡς ἔθος τισὶ γυναιξὶ ποιεῖν, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ δεσπότου αὐτῆς ἐπανήρχετο. Ταύτης δὲ ἐρχομένης ἀνωθεν λοῦπος καταβάς ὄφιν τινὰ ἤρπασε, κρατῶν αὐτὸν ἐν τοῖς αὐτοῦ ὄνουσι. Πετόμενος δὲ ἴσα κατέπτῃ τοῦ τσουκαλλίου· καὶ ὁ ὄφις σφιγγόμενος σφόδρα ὑπὸ τῶν ὀνύχων τοῦ λοῦπου, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἐξήμεσε τὸ

φάρμακον· κἄκεινο χυθὲν κατέβη ἴσα εἰς τὸ στόμα τοῦ τσουκαλίου. Καὶ οὕτω γενομένου, οὐδ' ὄλωσ' ἐνόησε τοῦτο ἢ δούλη φέρουσα ἐπὶ κεφαλῆς τὸ τσουκάλιον. Εἰσελθοῦντα δὲ εἰς τὸν οἶκον καὶ τὸ γάλα κομίτασα τοῖς ἐσθίουσιν, ἅπαντες ἔπιον ἐξ αὐτοῦ καὶ εὐθέως ἀπέθανον.— Ἐρωτᾷ δὲ τοὺς φιλοσόφους τίς τούτου τοῦ θανάτου γέγονεν αἴτιος· οἱ φιλόσοφοι διαφωνοῦσι καὶ πάλιν πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἄλλος τὸν οἰκοδεσπότην, ἄλλος τὴν δούλην, ἄλλος τὸν ὄφιν καὶ ἄλλος τὸν λοῦπον λέγουσιν αἰτίους· τὸν θαυμασμὸν ὁμῶς πάντων ἐφελκύνει ὁ βασιλόπαις, αἰτίαν τοῦ θανάτου τούτου καὶ τῶν ἰδίων συμβεβηκότων εἰπὼν τὴν εἰμαρμένην. Ἔτι δὲ μᾶλλον καταθέλγεται καὶ ἐνθουσιᾷ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῇ σοφίᾳ τοῦ υἱοῦ του, ἀκούσας παρ' αὐτοῦ τρεῖς περιέργους διγγήσεις, ἐξ ὧν παρατιθέμεθα τὴν τελευταίαν.

Ἄνθρωπός τις ἦν, ὃς εἶχε συνήθειαν πραγματεύεσθαι ξύλα μυριστικά· ὃς καὶ ἤκουσε παρὰ ἀνθρώπων ὅτι τὰ μυριστικά ξύλα εἰς τόδε τὸ κάστρον ἀκριβῶς εὐρίσκονται). Καὶ εὐθὺς ὁ ἔμπορος, ὅπερ εἶχε ἀρωματικά ξύλα ἀγορασμένα λαβῶν, ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην. Ὡς δὲ ἐπεσώθη ἐκεῖ, κατεσκήνωσεν ἔξω τῆς πόλεως ἐκείνης, ἵνα μάθῃ πῶς ἢ τιμὴ τῶν ξύλων ἐκείνων ἐν τῇ πόλει ἐστί. Διὰ μέσου δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἰδοῦσα αὐτὸν μία δούλη τινὸς τῶν ἀρχόντων τῶν ἐκείνων, ἠρώτησεν αὐτόν· «Σὺ τίς εἶ; καὶ τί τὰ ἐπιφερόμενα πράγματα;» ὁ δὲ εἶπε· «Ἐμπορος εἰμί, καὶ ταῦτα τὰ ξύλα μυριστικά». Ἡ δὲ δούλη ἐκεῖνη τὴν ἰδίαν δεσπότην ὅσα λελάλημεν αὐτῇ ὁ ἔμπορος ἐφανέρωσεν. Ὁ δὲ κύριος τῆς δούλης, πολύζευρος ὢν, εὐθέως συνήξεν ὅσα ἀρωματικά εἶχε ἐκεῖ καὶ εἰς τὸ πῦρ ἔβαλε· καὶ ἀνάψαντος τοῦ πυρός, πολλή εὐθὺς ἐξῆλθεν εὐωδία ἐκείθεν. Ὁ ἔμπορος κατ' ἀρχὰς ἐνόμισεν ὅτι πυρκαϊὰ πυρπολεῖ τὰ ἐμπορεύματά του, κατόπιν ὁμῶς διὰ τοῦ μέσου τούτου πείθεται παρὰ τοῦ πανούργου κατοίκου τῆς πόλεως ἐκείνης, ὅτι τὰ μυριστικά ξύλα οὐδεμίαν ἔχουσιν ἐκεῖ ἀξίαν καὶ κατ' οὐδὲν ἀνώτερα τῶν κοινῶν θεωροῦνται, καὶ παραδέχεται τὴν πρότασιν ἐκείνου, ἐξ οἴκτου δῆθεν δεχομένου νὰ ἀγοράσῃ ὅλα τὰ φορτία του ἀντὶ ἐνὸς πινακίου, πλήρους οἰωνδῆποτε ἀντικειμένων, ἅτινα ὁ ἔμπορος θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέξῃ. Μετὰ τὴν ἀγοραπωλησίαν ταύτην ὁ ἔμπορος περιπατῶν ἐν τῇ πόλει εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν γραῖδος τινὸς μετὰ τῶν συντρόφων αὐτοῦ τοῦ κατακλιθῆναι ἐκεῖ, καὶ ἐπηρώτα τὴν γραῖαν ὁ ἔμπορος λέγων· «Πῶς ἄρα, ὦ γύναι, τὰ ἀρωματικά ξύλα ὧδε πωλοῦνται;» Ἡ δὲ εἶπε· «Ἰσόσταθμα τῇ χρυσῷ ταῦτα πωλοῦνται. Πλὴν λέγω σοι, ἔμπορε· πρόσεχε καλῶς ἀπὸ τῶν πολιτῶν τῆς δε τῆς πόλεως· πανούργοι γὰρ καὶ δόλοιοι εἰσὶν ἅπαντες καὶ ποικίλοι ταῖς

1) Ἦτοι ἦσαν εἰς ὑπερτίμησιν, ἦσαν ἀκριβῶς εἰς τὴν βαίαν πόλιν. Ὡς βεβαίως παρετήρησεν ὁ ἀναγνώστης, ὁ Ἀνδραπόπουλος δὲν γράφει γενήσιαν τὴν δημῶδη διάλεκτον τῆς ἐποχῆς του, οἷα π.χ. πρὸς Πτωχοπροδρόμῳ ἅπαντᾷ, ἀλλ' ἐπόμενος τῇ κακοζήλιῳ συνηθείᾳ τῶν Βυζαντινῶν λογίων, προσπαθεῖ πάντοτε νὰ ἐξελληνίσῃ τὰς δημῶδεις ἐκφράσεις,

πράξεις, καὶ οὐκ ἔστι δυνατόν τὸν ἐνταῦθα ἐλθόντα ξένον μὴ παρὰ τούτων φθοράν, εἰ δυνατόν καὶ τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς ὑπομείναι». Ταῦτα εἰπούσης τῆς γραίδος ἐκείνης, ἐξῆλθε τῆς οἰκίας αὐτῆς ὁ ἔμπορος θεάσασθαι τὰ ἐν τῇ πόλει, καὶ ὄρᾳ τρεῖς ἄνδρας ὁμοῦ ἐπὶ τὸ ἔργον καθεζομένους, καὶ ἰστάμενος συχνῶς ἐνατενίζων ἔδλεπε τούτοις. Τότε εἰς ἐξ αὐτῶν προσκαλεῖ τὸν ἔμπορον νὰ διαλεχθῶσι πρὸς ἀλλήλους ἀμρότεροι· «καὶ ὅστις ἀφ' ἡμῶν νικήσῃ ἐπὶ τῇ τῶν λόγων στροφῇ καὶ πιθανότητι ἐπιταξάτω τῷ νενικημένῳ ὅ τι καὶ βούλεται ποιῆσαι ὁ νενικηκώς». Ὁ ἔμπορος ἐν τῇ ἀπλότῃ αὐτοῦ δέχεται, νικήσας δ' ὁ μῖμος ἐκείνος ἐπιτάττει αὐτῷ, κατὰ τὰ συμπεφωνημένα, νὰ πῖη πάντα τὰ τῆς θαλάσσης ὕδατα. Ἐν ᾧ δὲ ὁ ἔμπορος ἵστατο ἐνεὸς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ προτάσει, πλησιάσας αὐτὸν ὁ ἕτερος μῖμος, ὅστις ἦν μονόφθαλμος καὶ γλαυκὸν εἶχε τὸν ἕνα αὐτοῦ ὀφθαλμὸν (γλαυκὸφθαλμος δὲ ἦν καὶ ὁ ἔμπορος), τὸν κατηγορεῖ ὅτι τῷ ἔκλεψε τὸν ἐλλείποντα ὀφθαλμὸν του καὶ ἀπαιτεῖ νὰ τὸν ἀποδώσῃ αὐτῷ. Τοῦ ἐμπόρου, ὡς εἰκός, ἀρνούμενου, ἐπέμενεν ὁ μῖμος καὶ ἐζήτηε νὰ τὸν σύρῃ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, ὅτε παραστᾶσα ἡ τὸν ἔμπορον φιλοξενούσα γραῖα, κατεβῆσεν ἐγγυθεῖσα αὐτῇ νὰ πείσῃ τὸν μῖμον νὰ τὸν ἀφήσῃ ἐλεύθερον μέχρι τῆς αὔριον. Λαβοῦσα δὲ αὐτὸν κατὰ μόνας τὸν ἐπέπληξε, διότι ἠμετῆρῃ τὴν παραγγελίαν τῆς καὶ δὲν ἀπέφυγε τοὺς ἀνθρώπους τῆς χώρας τῆς ἐξῆς δὲ ἔτι οἱ οὕτω προσεγγίζοντες πρὸς αὐτὸν ἦσαν μῖμοι πονηροί, ἐξ ὧν οὐκ ὑπάρχει τράκος γ' ἀπ' φύγῃ καὶ διαψεύσῃ τὰς προσδοκίας τῶν· οἱ δὲ εἶναι γέροντες μῖμοι πάντων πονηρότατος καὶ καθηγῆτης καὶ διδάσκαλος πάντων, πρὸς ὃν προσερχόμενοι καθ' ἑκάστην ἑσπέραν ἀφηγοῦνται ὅσα διεπραξαν κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας, ὑποβάλλοντες ταῦτα ὑπὸ τὴν κρίσιν αὐτοῦ. Συνεδούλευσε λοιπὸν τὸν ἔμπορον ἡ γραῖα, ἵνα μεταμφιεσθεὶς ὡς μῖμος, εἰσχωρήσῃ καὶ οὗτος μετὰ τῶν ἄλλων παρὰ τῷ γηραιῷ μίμῳ καὶ ἀκούσῃ οὕτω τὰς ἐπικρίσεις αὐτοῦ περὶ τῶν πονηριῶν, ὧν ἐγένετο θῦμα. Τοῦτο ποιεῖ ὁ ἔμπορος. Πρῶτος παρουσιάζεται ὁ ἀπατήσας αὐτὸν εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν μυριστικῶν ξύλων· ἀφ' οὗ ἐξέθηκε τῷ γέροντι τὰ κατὰ τὴν συμφωνίαν, οὗτος τὸν ἐρωτᾷ· «Τί συμφωνήσατε νὰ περιέχῃ τὸ πινάκιον ἢ χρυσὸν ἢ ἄργυρον ; » Ὁ δὲ μῖμος, — «Οὐχί, φησί, κύριέ μου· ἄλλα εἶδη ἀνώνυμα, ἅπερ ἐκείνος ἐθελήσει ζητῆσαι πῖνακα πεπληρωμένον». Ἐφη πρὸς αὐτὸν ὁ διδάσκαλος· «Μεγάλως ἔσφαλες τὸν ἑαυτὸν σου· ἔστω γὰρ τυχόν· ἐὰν δόξῃ τῷ ἐμπόρῳ ζητῆσαι ἀπὸ σοῦ ψύλλας, ὅσας ἂν ὁ πῖναξ χωρῇ, εἶτα τὸ μὲν ἡμισυ πλήθος τῶν ψύλλων ἔστω θῆλυ, τὸ δὲ ἕτερον ἡμισυ ἄρρεν, καὶ μὴ μόνον ξανθοὺς εἶναι τοὺς ψύλλους καὶ ὑπομαύρους, ἀλλὰ καὶ γλαυκοειδεῖς, ἄρα δύνασαι τοιαύτην δόσιν δοῦναι αὐτῷ ; πῶς γενήσεται σοι ἐλευθερωθῆναι τῆς ὀχλήσεως αὐτοῦ ; » Ἄλλ' ὁ μῖμος ἐδικαιολογήθη εἰπὼν ὅτι τόσον πνεῦμα δὲν εἶχεν ὁ ἔμπορος· εἰς τὸν δεῦτερον τὸν ἐπιβαλόντα τῷ ἐμπόρῳ νὰ πῖη πάντα τῆς θαλάσσης τὰ ὕδατα, ὁ γέροντες μῖμος παρετήρησεν· «Οὐδὲ σὺ καλῶς ἐ-

ποιήσας· ἔσται γὰρ ἴσως ἐκεῖνον εἶπειν πρὸς σέ· ἀπελθὼν πρότερον κράτησον τοὺς ἐν θαλάσῃ ρέοντας ποταμοὺς καὶ τὰς πηγὰς, εἶτα ἐγὼ τὰ τῆς θαλάσσης ἐκροφήσω ὕδατα, ἅπερ καὶ μόνα ὑπεσχέθην σοι πεπωκέναι. Εἰ οὖν ταῦτα ὁ ἔμπορος ἀντιλέξει σοι, δύναμις ἔστι σοι τοῦ εὐκόλως ἐμποδίσαι τοὺς ἐν τῇ θαλάττῃ εἰσρέοντας ποταμοὺς καὶ πηγὰς ; » Ἀλλὰ καὶ ὁ μῆμος οὗτος ἀντέταξεν ὡς δικαιολόγησιν τὴν ὀλίγην νοημοσύνην τοῦ ἐμπόρου. Πρὸς τὸν μονόφθαλμον τέλος ὁ καθηγητὴς εἶπεν· «Οὐδὲ σύ τι κατώρθωσας· ἐὰν γὰρ φανῇ τῷ ἐμπόρῳ εἶπειν σοι, ὅτι, Τοῦτο πρῶτον σημεῖον ἐστὶ τῆς προτάσεώς σου, ἵνα καὶ τὸν ὀφθαλμόν, ὃν ἔχεις, ἐκβάλῃς καὶ γὰρ τὸν ἕνα μου ὀφθαλμόν καὶ ἐν ζυγίῳ σταθμίσωμεν καὶ οὕτως ἡ ἀλήθεια εὑρεθήσεται· εἰ μὲν ἴσος εὑρεθῇ ὁ ἐμὸς ὀφθαλμὸς τῷ σῷ, ἔχε αὐτόν, εἰ δὲ κατὰ τι ἄνισος, ἢ βαρὺς ἢ ἑλαφρὸς, τότε ὡς ψευδῆ μου κατηγορήσας καὶ τὸν ἐμὸν ὀφθαλμόν ἐκβάλων, εὐθύνας καὶ τιμωρίαν καὶ ζημίαν ζητῶ. Τί ποιήσεις τότε, ἐὰν οὕτως ὁ ἔμπορος ἀπολογηθήσεται ; Καὶ τὸ δὴ χειρόν, ὅτι εἰ τοῦτο ἐπὶ σοὶ γένηται, σὺ μὲν τελείως ἔσῃ τυφλὸς καὶ πάντῃ ἀόμματος, ἐκεῖνος δὲ τὸν ἕνα ὀφθαλμόν ἔχων, πάλιν τὸ φῶς βλέπων ἔσται». Οὕτως ὁ ἔμπορος τὰς τοῦ διδασκάλου τῶν μύθων ἀκτιρρήσεις ἐπαναλαβὼν ἐνὶ ἐκάστῳ τὴν ἐπαύριον, καὶ ἀναγκάζων αὐτοὺς νὰ ἐκτελέσωσι τὰ συμπεφωνημένα, ἔλαβε καὶ τῶν φορτίων τοῦ ἀνωτέρου τιμὴν καὶ ἀποζημιώσεις μεγάλας κατὰ τῶν λοιπῶν δύο· καὶ τότε κήρην αὐτούς.

Ἡ θέσις, ἣν ὁ μῦθος κατέχει ἐν τῇ προκειμένῃ βίβλῳ, καταδήλον ποιεῖ τὴν μεγίστην αὐτῆς ἀρχαιότητα. Παρκινέσεις, διδασκαλῖαι, ἀπολογίαι, τὰ πάντα ἐν τῷ μύθῳ συγκεντροῦνται καὶ ἐκδηλοῦνται διὰ μύθων. Ὁ μῦθος ἀναπληροῖ ἔλα σχεδὸν τὰ εἶδη τοῦ λόγου. Ἀργότερον, ἀλλὰ πολλῷ ἀργότερον, ἐπὶ τῶν Ἀράβων μυθολόγων καὶ τῶν Φράγκων τροβαδούρων, ὁ χαρακτήρ τοῦ μύθου μεταβάλλεται, καὶ μόνον σκοπὸν ἔχει τὴν τέρψιν τῆς φαντασίας. Τοῦτο νομίζομεν εἶναι τὸ κυριώτατον διακριτικὸν σημεῖον, τὸ χωρίζον τὴν Χιτοπαδάσκαν ἢ Παντσατσάντραν καὶ τὸν Συντίπαν ἀπὸ τῶν Χιλίων καὶ μιᾶς νυκτῶν (Χαλιμᾶς) καὶ τῶν Laïs καὶ Fauliaux τοῦ μέσου αἰῶνος.

B'.

Γαδάρου, λύκου κι' ἄλουποῦς διήγησις χαρίης.

«Σφίζεται εἰς τὸ γένος μας μία φυλλάδα· χάριν εὐσχημοσύνης δὲν ἀναφέρω τὸ ὄνομά της» ἔλεγέ ποτε ἐν τινι ἀγοσεύει του ὁ ἀοίδιμος Τερτσέτης, ὑπαινισσόμενος τὸ δημῶδες ἀνάγνωσμα, περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος. Διότι παραδόξως αἱ τύχαι τοῦ στιχουργήματος τούτου, ἅπερ φυλλάδα τοῦ Γαδάρου κοινῶς καλεῖται, ὁμοιάζει καθ' ἔλα πρὸς τὰς τοῦ ζώου, ἅπερ ἐν αὐτῷ πρωταγωνιστεῖ. Ὁ ὄνος, πρὸς ὃν ὁ Ὅμηρος εὐδαμῶς ἀπαξιοῖ νὰ παραβάλλῃ

ἓνα τῶν πρωτίστων ἡρώων τῆς Ἰλιάδος, τὸν Αἴαντα, κατέστη βραδύτερον ἀντικείμενον σκωμμάτων καὶ σαρχασμῶν, τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετέπεσεν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ εὐήθους, τὸ δὲ ὁμοίωμα του ἐχρησίμευσεν εἰς γελοιογραφίας βαναύσους προσώπων ἀπὸ τῶν Ρωμαίων, οἵτινες πρὸς χλεύην τῶν χριστιανῶν ἀπεικόνιζον ὄνον ἐσταυρωμένον, μέχρι τῶν τεχνητῶν τοῦ μεσαίωρος, οἵτινες καὶ ἐν ἐκκλησίαις ἔτι ἔθετον εἰκόνας αὐτοῦ. Οὕτω καὶ τὸ ποίημα, ὑπερ τοσαύτας ἔθελε γενεάς, ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρους παρ' ἅπαντων σχεδὸν τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης θεωρούμενον ὡς ἐν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, τὸ ἐπισκιάσκει καὶ τοῦ Ὀμήρου τὰ ἔπη, νῦν πτωχὸν καὶ ἐξησθενημένον μόνις τολμᾶ νὰ φανῇ εἰς τὰς χεῖρας ἀπλοῦκου τινος χωρικοῦ, ὁ δὲ διακινδυνεύων νὰ κάμῃ περὶ αὐτοῦ λόγον ἀναγκάζεται, ὅπως μὴ φανῇ ὑπερπηδῶν τὰ ὅρια τῆς καλῆς ἀνατροφῆς, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἔτι ν' ἀποσιωπήσῃ. Ἀλλὰ τὸ παράδειγμα τοῦ σοφωτάτου Γερμανοῦ Ἰακώβου Γρίμμ, ὀλοκλήρον βιβλίον εἰς τὴν Φυλλάδα τοῦ Γαδάρου ἀφιέρωσαντος, τοῦ Γάλλου Gidel, ἐκτενῶς περὶ αὐτῆς διαλαβόντος ἐν τοῖς περισπουδάστοις αὐτοῦ Μελέταις περὶ τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας (Études sur la littérature grecque moderne), ἵνα τοὺς ἄλλους διὰ συντόμως περὶ ταύτης ἔγραψαν παραλίπωμεν, ἐνθαρρύνει ἡμᾶς νὰ εἰπωμεν περὶ αὐτῆς βραχέως τινὰ ἐν τῇ παρούσῃ σειρᾷ τῶν μελετῶν περὶ τῶν δημοτικῶν ἀναγνωσμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἀπὸ τοῦ 14 μ. Χ. αἰῶρος, κυρίως δ' εἰπεῖν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν σταυροφοριῶν, παρατηρεῖται νέα τις φιλοποικί ὥθησις, ἢ τὰ σπέρματα ἐνέχουσα τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως τῆς Εὐρώπης. Ἐκτὸς τῶν πολυπληθῶν ἱπποτικῶν ποιημάτων τῶν διαφόρων ἀοιδῶν καὶ τρουαδούρων κατὰ τὴν ἐποχὴν περίπου ἐκείνην συμπίπτει ἡ σύνταξις τῶν ἐποποιῶν τῶν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Ἐκαστον ἔθνος ἔχει ἰδίαν ἐποποιίαν, ἐν ἣ δύνανται τις εἰπεῖν συγκεντροῦται σύμπασα ἡ πνευματικὴ ζωὴ καὶ ἡ φιλολογικὴ κίνησις αὐτοῦ. Τὰ σκανδιναυικὰ ἔθνη ἔχουσι τὰς ἀρχαιοτάτας Ἐδδαρ, ἢ Γερμανία τὸ κατὰ μίμησιν τούτων κατὰ μέγα μέρος συντεθὲν ἄσμα τοῦ Νίβελουγκεν, ἢ Γαλλία τὸ ἄσμα τοῦ Ρολάνδου καὶ τὰλλα ἱπποτικὰ ποιήματα τοῦ περὶ τὸν Μέγαν Κάρολον κύκλου, ἢ Βρετανία τὰ ποιήματα τοῦ κύκλου τοῦ Ἀρθούρου, ἢ Ἰσπανία τὸ Romancero, ἢ Ρωσία τὸ ἄσμα τοῦ Ἰγώρ. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Ἑλλάς, ἣτις μέχρι τοῦδε ἐθεωρεῖτο ἐστερημένη ἐποποιίας ἐθνικῆς, ποιήματος μεγάλου ἐγκαινίζοντος τὴν νέαν φιλολογικὴν καὶ ἱστορικὴν περίοδον, καθ' ἣ ἄρχονται αἱ πηγαὶ τῆς νεοελληνικῆς ἐθνότητος, ἐγνώθη ἐπ' ἐσχάτων ὅτι κέκτηται τὴν ἐποποιίαν τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα, ἣς, ἀνερχομένης εἰς ἐποχὴν προγενεστέραν ἴσως τῆς δεκάτης ἑκτονταετηρίδος, ἱκανὰ μέρη διετήρησε μέχρι τοῦ νῦν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐν τοῖς δημοτικοῖς ἄσμασι καὶ ταῖς παραδόσεσιν αὐτοῦ.

Ἄλλ' ὑπὲρ πάσας τὰς ἐποποιίας ταύτας καὶ πασῶν δεσπόζουσα ἵστα-

ται ἡ τῶν ζώων, ἐν ἣ περιγράφονται κυρίως αἱ πανουργίαι τῆς ἀλώπεκος κατὰ τοῦ λύκου καὶ ἄνευ σατιρικοῦ τινος σκοποῦ, ὡς πολλοὶ ἐσφαλμένως ὑπέλαβον, παρίστανται τὰ ζῷα ὁμιλοῦντα, πράττοντα καὶ πάσχοντα ὡς ἄνθρωποι. Τὸ ἔπος τοῦτο, οὐ αἱ μὲν ρίζαι εὐρηγνται ἐν τοῖς παναρχαίοις Ἰνδοκοῖς καὶ ἐν τοῖς ἀλσωπέοις μύθοις, καὶ οὐ αἱ διακλαδώσεις καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην ἐξαπλούμεναι προεκτείνονται μέχρις αὐτῆς τῆς Ἀφρικῆς, τὸ ἔπος τοῦτο δύναται ἐνεκὰ τῆς μεγάλης αὐτοῦ διαδόσεως νὰ θεωρηθῇ ἔπος διεθνές, καὶ ἂν οὐχὶ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ ἀξίαν διὰ τὴν φήμην ὅμως, ἦν ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἀπῆλαυε, διὰ τὴν μεγάλην εὐρύτητα τοῦ περιεχομένου του καὶ τὸν χαρακτῆρα νὰ τεθῇ ὑπεράνω πάντων τῶν λοιπῶν ἐθνικῶν ἐπῶν.

Τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς μεγάλης ταύτης ἐποποιίας εὐρηγνται ἐν τῇ ἀρχαιότητι· καθ' ὅσον ὅμως εἶναι ἡμῖν γνωστόν, ἡ πρώτη διάπλασις αὐτῆς ἦτο γαλλικὴ· ἔρχεται ἀκολούθως λατινικόν τι ποίημα (Isengrinus), ὑπὸ Φλαμανδοῦ τινος, ὡς πιθανολογεῖται κατὰ τὸν δωδέκατον περίπου αἰῶνα συντεθέν· μετὰ τοῦτο ἐγένετο ἡ γερμανικὴ παραλλαγή, συγχρόνως δὲ καὶ κατόπιν καὶ αἱ λοιπαὶ ἐν ἄλλαις εὐρωπαϊκαῖς γλώσσαις. Ἡ ἐποποιία τῆς Ἀλώπεκος, ὡς κοινῶς λέγεται (καὶ αἰεὶ Roman du Renard, γερμανιστὶ Reinhart Fuchs κλπ.), ἔπαισι τὴν εἰς πολλοὺς κλάδους, ὧν τινες ἀσθενέστατα ἀλλήλοισι συνδέονται, διότι ἐν γένει τὸ ποίημα εἶναι ἔργον πολλῶν διαπλασάντων ἀρχαιοτέρους μύθους καὶ ἐνιαχοῦ νεώτερα ἐπεισόδια. Περιστρέφεται δὲ κυρίως εἰς τὴν ἀπῆλησιν τῶν πανουργιῶν, δι' ὧν ὁ πονηρὸς Renart (ὡς ἐπονομάζεται ἡ ἀρσενικοῦ γένους ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς γλώσσαις ἀλώπηξ) ἐταλαιπώρει τὸν εὐήθη συγγενῆ του λύκον Ἴσεγγρίνον, τὰς περὶ τούτων ἀποφάσεις τοῦ βασιλέως Λέοντος καὶ διάφορα ἄλλα κωμικὰ συμβεβηκότα τῆς ἄρκτου, τοῦ ὄνου, τοῦ ἀλέκτορος κλπ.

Τῆς ἐποποιίας ταύτης πολλὰ ἔχνη διετηρήθησαν ἐν Ἑλλάδι προπάντων εἰς δεσμῶδη παραμῦθια. Τὸ πολλάκις ἐν Ἀθήναις χάριν τῶν παιδῶν δημοσιευθὲν *Παραμῦθι τῆς Ἀλουποῦς* ἀφηγεῖται μὲ ἀσημάντους διαφορὰς ἓνα τῶν κλάδων τῆς ἐποποιίας, ἐν πολλαῖς εὐρωπαϊκαῖς παραλλαγαῖς εὐρισκόμενον· ἕτερον ἀνέκδοτον παιδικὸν περὶ λύκου καὶ ἀλουποῦς περιέχει ἱκανὰ ἐπεισόδια, ὧν τὰ πλεῖστα μὲν περιέχονται ἐν ταῖς λοιπαῖς παραλλαγαῖς, τινὰ ὅμως εἶναι ὅλως πρωτότυπα. Εἰς τὴν τάξιν τοῦ κύκλου τοῦ ἔπους τούτου δύναται ν' ἀναχθῇ καὶ μεσαιωνικόν τι ἑλληνικὸν ποίημα, ἐπιγραφόμενον *Παιδιόφραστος διήγησις τῶν τετραπόδων ζώων*, δημοσιευθὲν δὲ ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ κ. Wagner ἐν τῇ πρὸ τριετίας ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσῃ Συλλογῇ μεσαιωνικῶν ἑλληνικῶν ποιημάτων (Carmina graeca medii ae. i). Ἡθέλομεν ὅμως ἀπομακρυνθῆ τοῦ θέματος ἡμῶν ἐπιχειροῦντες ἀνάλυσιν τούτων, ὅπως καταδείξωμεν τὴν σχέσιν, ἣν ἔχουσι μετὰ τοῦ ἔπους τοῦ Ρενάρτου. Διὰ τοῦτο περιοριζόμεθα ἤδη ἀπλῶς εἰς τὴν ἐξέτα-

σιν τῆς Φυλλάδας τοῦ Γαδάρου, ἣτις μόνη ἐκ πάντων τῶν ἄλλων διατηρήθη ὡς δημῶδες ἀνάγνωσμα.

Ἡ φυλλάδα αὕτη φέρει τὴν ἔμμετρον περιγραφὴν

Γαδάρου Λύκου καὶ Ἄλουπούς διήγησις χαρίης.

Ὁ Βρετὸς ἐν τῷ Καταλόγῳ του καταγράφει μίαν μόνην ἔκδοσιν (ἐν Ἑνετίᾳ 1760) ¹⁾ μὴ δυνηθεὶς νὰ εὑρῇ τὴν πρώτην ἢ προγενεστέρας ἐκείνης, διότι φυσικῶ τῷ λόγῳ φυλλάδια τοιαῦτα δὲν διατηροῦνται ἐπὶ πολὺ. Σημειοὶ δὲ ἐσφαλμένως εἶναι ποιημάτων «πλήρες σαρκασμοῦ κατὰ τινος σατιριζομένου ὑπὸ τοῦ ἀνωνύμου συγγραφέως», ἀπὸ τὸ ὕφος δὲ καὶ τὴν διάλεκτον οὐχὶ λίαν βασιμίως εἰκάζει εἶναι ποίημα Κερκυραίου τινός.

Σκοπὸς τοῦ στιχουργοῦ εἶναι νὰ διηγηθῇ, ὡς ἀρχόμενος λέγει,

Ὁ λύκος μὲ τὴν ἄλουπού πῶς ἔπιαν τὸ φαρμάκι
πῶς ἤτονα ἢ ἀφορμὴ πῶς ἐκαταπισκότηκαν,
καὶ τί νοθέλλε πάθος καὶ πῶς ἐντροπισκότηκαν.

Ὅλα αὐτὰ τὰ κακὰ ἔπαθον ἀπὸ τὸν γάδαρον, ὃν, σημειωτέον ἐν παρόδῳ, ἅπαντες σχεδὸν οἱ τὴν φυλλάδαν ταύτην ἀναφέροντες ξένοι, ἀπὸ τοῦ λεξικογράφου Δουκαγγίου μέχρι τοῦ Logrand καὶ τοῦ Gidel, μὴ ἐννοήσαντες τὴν λέξιν μεταφράζουσιν ἡμίονον. Ὁ γάδαρος «ὁ καταφροναμένος πάντοτε κακορρίζικος καὶ παραπονεμένος ζῷον ἐπὶ ἀφέντην κακὸν καὶ δυστροπὸν. Ὑπερβολικὰ ἴσταν τὰ βάρη, αἰτία ἐπὶ ἐρεν, ἐδέρετα θανακώπως, δὲ τροφή του ἦτο ἀθλιωτάτη· ἐπὶ τῆς ἐννοίας αὐτοῦ ὑπερβολικῆς κακουχίας ἐξησθένησε τοσοῦτον, ὥστε ὁ κύριος τὸν ἀπέφρασε νὰ τὸν ἀφήσῃ μίαν Κυριακὴν ἐλεύθερον νὰ ἐντροφήσῃ εἰς τὸ λιθάδιον βόσκων καὶ ἀναπαυόμενος. Ἄλλὰ καὶ οὕτως αἱ συμφοραὶ αὐτοῦ δὲν ἔπαυσαν. Εἰς τὸ ἄκρον τοῦ λιθαδίου ἐκεῖνου εὕρισκετο δάσος μέγα, ἐν ᾧ λιμώττοντες ὁ λύκος καὶ ἡ ἀλώπηξ συνεσκέπτοντο πῶς νὰ κατευνάσωσι τὴν πείναν των. Ἀπεφάσισαν δὲ νὰ κάμωσι συντροφίαν καὶ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ λιθάδιον, ὅπως εὑρωσι τυχὸν ἐν αὐτῷ κυνήγιόν τι. Ἐκεῖ ἀπαντήσῃ τὸν γάδαρον καὶ συνομολογοῦσιν τὸν ὀλεθρὸν του. Πλησιάζουσιν καὶ προσαγορεύουσι μειλιχίως αὐτόν, τὸν προσκαλοῦσιν δὲ νὰ ὑπάγῃ νὰ τοὺς ἐπισκεφθῇ εἰς τὴν ὡραίαν κατοικίαν, ἣν εἰς τὸ δάσος ἔχουσιν. Ὁ γάδαρος ὁμοῦς ἐννοεῖ τὴν κακὴν ἔκβασιν τοιαύτης ὑποθέσεως καὶ ἀντιτείνει πρῶτον μὲν προβάλλων τὴν ἀσθένειαν καὶ ἐλεεινότητα αὐτοῦ ἐκ τῶν ταλαιπωριῶν, ἃς ὑπέστη, εἶτα δὲ πλαγίως ἀπειλῶν αὐτοὺς διὰ τοῦ αὐθέντου του. Φύγετε, λέγει, ἄρχοντες· ἐπειδὴ σὰς ἀγαπῶ πολὺ καὶ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ πάθητέ τι κακόν, σὰς εἰδοποιῶ ὅτι ὁ ἀφέντης μου εἶναι φοβερός κυνηγός καὶ ἤδη περιπολεῖ τὸ δάσος μετὰ ἀγέλης ἰσχυρῶν καὶ

1 [Ἐν τῷ Ἑλληνικῇ βιβλιογραφίᾳ τοῦ Logrand σημειοῦνται ἔκδοσις τοῦ 1620, τοῦ 1601, 1625, 1642].

ἐπιφόρων σκύλων. Καί ταῦτα μὲν ἔλεγεν ὁ Γάδαρος, ὅπως τοὺς φοβίσῃ, ἢ πονηρὰ ὅμως ἀλώπηξ δὲν ἐμπίπτει εἰς τὴν παγίδα· ἀλλὰ πλήρης ὀργῆς ὄνειδίζει τὸν γάδαρον, θελήσαντα νὰ ἐξαπατήσῃ νομιμονέστερα αὐτοῦ ζῷα.

Μηδὲν θαρρῆς, κύρ Γάδαρε, ὅτ' εἴμαστεν ἐργάταις
ἀπὸ κεινοὺς τοὺς ἀγροίκους καὶ τοὺς κακοὺς χωριάταις.
'Εγὼ μαι ἀστρονόμισσα, ἐγὼ μαι καὶ μαζεύτρα
καὶ τοῦ κύρ Λέου τοῦ σοφοῦ ἐγὼ μουνα μαθεῦτρα.
'Εγὼ μαι διδασκάλισσα τοῦ λόγου καὶ τοῦ μύθου,
καὶ αὐτὸν τὸν νομοκάνονα ἤξεύρω τον ἐκ στήθου.

'Αλλ' ὅπ' ὄψιν λαμβάνουσα τὸ ἀπαίδευτον καὶ ἀγροίκον αὐτοῦ δὲν θέλει νὰ τὸν τιμωρήσῃ, τὸν προσκαλεῖ δὲ τοῦναντίον νὰ γίνῃ σύντροφος ἀμφοτέρων καὶ νὰ μεταδοῦν ὁμοῦ εἰς τὴν ἀνατολήν, ὅπως τοκίσωσι τὰ χρήματα ὅσα μεθ' ἑαυτῶν φέρουσιν, ἐξ ὧν ὑπόσχεται καὶ αὐτῷ ἀνάλογον μερίδιον ἐκ τῶν κερδῶν. Ὁ Γάδαρος μὴ δυνάμενος νὰ πράξῃ ἄλλως ὑποκύπτει, οὕτω δ' ἐπιδαίνουσιν ἐπὶ μιᾶς λέμβου, ἣν εὗρον εἰς τὴν ἀκτὴν, ἵνα μεταδῶσιν εἰς τὴν ἀντίπεραν ἀνατολικὴν παραλίαν. Διὰ κλήρου ὁ μὲν Λύκος διορίζεται ναύκληρος, ὁ δὲ Γάδαρος πηλῆρας. Ἡ Ἄλουπού πάντοτε εὕρισκει ἀφορμὴν νὰ ὀργίζεται ἐκ τῆς ἀπληροσύνης τοῦ Γαδάρου καὶ ἀδιακόπως ὄνειδίζει αὐτόν. Τέλος δὲ τὸν κατηγορεῖ ὅτι ἔλασε τὸν ὄρομον καὶ ἀντὶ νὰ τραυᾷ κατὰ τὴν ντραμουντάνα τοὺς πηλῆρας πονέντε καὶ γκρέμισάν τους τὰ νερά ὡς μιλία θακαπέντε. Ἐβουλήθησα δὲ καὶ τὸ δειρὸν τῆς προδλέπει ἄφρευκτον τὸν ὄλεθρον καὶ τραυκίλει νὰ ἐξομολογηθῶσιν ἀλλήλοις τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν ἀναμένο-τες τὴν ἐπιπλάϊαν ὄραν.

Ὁ Λύκος, μὴ ἐννοήσας τὸ τέχνησμα τῆς πανούργου συντρόφου του, ἀρχεται πρῶτος ἐν τραχῆ καὶ φόβῳ ἀφηγοῦμενος εἰς τὴν Ἄλώπεκα τὸν αἰμοδόρον βίον, ὃν διήγει· προσθέτει δὲ ὅτι μετανοῶν διὰ τὰς ἁμαρτίας του πολλάκις ὑπάγει εἰς τὸ βουνόν, βάρεται εἰς τὰ μαῦρά καὶ γίνεται καλόγηρος.

Ἀκούσασα ἡ Ἄλεπού κατάνυξιν τοιαύτην δὲν ἔχει λόγους νὰ ἐκφράσῃ τὸν θαυμασμὸν αὐτῆς· τὸν εὐλογεῖ, τὸν συγχωρεῖ καὶ ἐξομολογεῖται καὶ αὕτη.

Διηγεῖται πόσον κακὸν προξενεῖ εἰς τὰς ὄρνιθας, τὰ κρυφοκλεψίματα καὶ τὰς πανουργίας αὐτῆς· δι' ἐν ὅμως κυρίως τὴν τύπτει ἢ συνείδησις, ὅτι πτωχῆς τινος χήρας ἤρπασέ ποτε τὴν μόνην ὄρνιθά της· ὑποκριθεῖσα ὅτι ἦτο ὁ προσφιλέτης τῆς γραίας γάτος, μεθ' οὗ ὁμοίαζε κατὰ τὸ χρῶμα. Ἀλλὰ καὶ αὕτη ἐπίσης μετανοοῦσα διὰ τὰ ἁμαρτήματά της, ἐζήτησε τὴν ἄφεσιν αὐτῶν ἐν τῷ μοναχικῷ σχήματι·

Καὶ ἀναβαίνω εἰς τὸ βουνὸν νὰ πῶ τὴν προσευχὴν μου,
πρὸς τὰ κακὰ ποῦ ἔκαμα νὰ σώσω τὴν ψυχὴν μου.
'Ἐνδύνομαι τὰ ράσα μου, κουρεύομαι ἀπατή μου,
βαστῶ σταυρὸν καὶ πατερμά, φορῶ καὶ τὸ μαντί μου.

Καὶ δείχνω μεγαλοσχημῆ καὶ μοιάζω σάν Γουμένη,
κ' εἰς τὴν καρδίαν μου πονηριὰ ποσῶς δὲν ἀπομένει.

Ὁ λύκος, ὅστις φαίνεται ἤρξατο ἐννοῶν τὴν μηχανορραφίαν, προσποιεῖται καὶ αὐτὸς τὸν σφόδρα συγκεκινημένον, περιβάλλει τὴν ἀλώπεκα μετὰ δακρύων ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτοῦ καὶ τὴν συγχωρεῖ. Ὅταν ἦλθεν ἡ σειρά τοῦ Γαδάρου, τὸ ταλαίπωρον ζῶον οὐδὲν συνησθάνετο βαρῦνον τὴν συνείδησίν του· ἀλλ' ὁ Λύκος ἐστέκετο βασιτῶν χαρτὶ καὶ καλκμίρι, ἕπως σημειώσῃ τὴν ἐξομολόγησιν αὐτοῦ. Ἡναγκάσθη λοιπὸν ὁ Γάδαρος νὰ ἐξομολογηθῇ ἐλαφρότατόν τι παράπτωμα ὑπερ ἐνόμισεν ὅτι εἶχε ποτε διαπράξῃ·

Ἐμένα ὁ ἀφέντης μου ἐπιανα κ' ἔστρωνέ με,
καὶ μέσα τὸ μεσένυχτον ἔς τὸν κόπον ἔβανέ με.
Καὶ φόρτωμέ με λάχανα, σέλινα καὶ ἀντίδια,
σπανάκια, μαρουλόφυλλα, ράπανα καὶ κρεμμύδια.
Κ' ἐγὼ ἀπὸ τὴν πεινᾶ μου, ὅπου χα σάν τὸν σκύλο,
ἐγύριζα τὸ στόμα μου κ' ἤρπουν κομμάτι φύλλο.
Αὐτὸς σάν ἦτον ἄτυχος, πάντα ἐδίγλιζέ με,
καὶ ὡσάν μὲ ἤθελεν ἰδοῦ, κακὰ ἐράδιδιζέ με.

Ἡ Ἀλουποῦ ὀργίζεται, διότι νομίζει ὅτι ὁ Γάδαρος ἐκ φόβου ἀποκρύπτει τὰ ἀμαρτήματά του· ὅταν ὅμως αὐτῷ τὸ καὶ ὁ Λύκος εἶδον ὅτι δὲν δύνανται δι' ἄλλο νὰ ἐνοχοποιήσωσι τὸ ἀκακὸν καὶ ἀπόνηρον ζῶον, στρέφεται ὁ Λύκος καὶ λέγει πρὸς τὴν Ἀλουποῦ νὰ ἐρευνησῇ εἰς τὸν νόμον κἀνόνα πῶς τιμωρεῖται τὸ ἐγκλημα ἐκεῖνο. Ἰστέ ἡ Ἀλουποῦ,

Τότες τὸν Λύκον ἐκραξέ καὶ σταθερὰ κινήσας,
ὀρίζει καὶ τῆς φέρνουςι τὸν νόμον ἐπιφανετὰ τῆς.
Καὶ πολλὴν εὐλάβειαν ἀνοίγει καὶ διαβάλλει,
— Ἀφωρισμένε Γάδαρε καὶ τρισκαταραμένε,
αἰρατικῆ καὶ πίβουλε, ἀναθεματισμένε,
νὰ φῆς τὸ μαρουλόφυλλο ἐκεῖνο χωρὶς ξύδι·
Καὶ πῶς δὲν ἐπιγιγῆκαμε σὲ τοῦτο τὸ ταξίδι!
Ἄλλ' ὅμως, ἀσεβέστατε, κάμε νὰ τὸ κατέχῃς,
ὁ νόμος κατὰ πῶς μιλεῖ πλέον ζωὴ δὲν ἔχεις.
Σ τὸ ἔβδομον κεφάλαιον τὸ ἠὲρηκα γραμμένον
νὰ ναι κομμέν' ἡ χεῖρα σου, τὸ μάτι ἐδγαλμένον,
καὶ πάλιν ἔς τὸ δωδέκατον κεφάλαιον τοῦ νόμου
λέγει νὰ σε φουρκίσωμεν ἐγὼ κ' ὁ σύντακνός μου.

Ὁ Γάδαρος ἐνόησεν ὅτι οὐδεμίαν ἐλπίδα τῇ ἀναπελείπετο, ὅπως μεταβάλλῃ τὴν ἀπόφασιν τῶν δολίων συντρόφων του. Κατέφυγε λοιπὸν εἰς εὐφυὲς ἐπινόημα, ἵνα ἀπαλλαγῇ αὐτῶν. Προσποιηθεὶς κατάνυξιν μεγάλην προσεκάλεσε πλησίον αὐτοῦ τὸν Λύκον, καὶ τῆς εἶπεν ὅτι μέλλων ν' ἀποθάνῃ δὲν ἐπεθύμει ν' ἀφήσῃ νὰ συναπολεσθῇ μετ' αὐτοῦ πολυτίμὸν τι χάρισμα, κληροδοτηθὲν αὐτῷ ὑπὸ τῶν γονέων του. Εἶχε δὲ τὸ χάρισμα τοῦτο ὀπισθεν τῶν ποδῶν του,

Και ὅποιος μόνον τὸ ἰδῆ, τὸ χάρισμα τοῦ λέγω,
ὅλοι του οἱ ἀντίθικοι φεύγουσι σοῦ ἐμνάγω.
Ἄκουσι, βλέπει καὶ μακρὰ, σαράντα μερῶ στρατά,
κ' εἰσὲ ροπὴν τοῦ ὀφθαλμοῦ γροικάζει τὰ μαντάτα.

Ὁ Λύκος καὶ ἡ Ἄλουπεὺ δὲν καταλαμβάνουσι τὸ τέχνασμα· δὲν πολλῶν κολακείων καὶ ὑποσχέσεων πειρῶνται νὰ πείσωσιν αὐτὸν νὰ τοῖς τὸ μεταδώσῃ, βουλευόμενοι ἐν κρυπτῷ νὰ τὸν θανατώσωσι μετὰ ταῦτα καὶ νὰ εὐωχηθῶσιν ἐκ τοῦ σώματός του. Ὁ Γάδαρος τότε διατάσσει τὸν Λύκον καὶ τὴν Ἄλουπεὺν γονυκλινεῖς καὶ προσευχόμενοι νὰ σταθῶσιν ἀναμένοντες τὴν μετάδοσιν τοῦ θείου χαρίσματος. Γονατισάντων δ' αὐτῶν δι' ἰσχυρῶν λακτισμάτων ἀνατρέπει τὸν Λύκον καὶ τὸν ρίπτει εἰς τὴν θάλασσαν, ἐν ᾗ δ' ἐτοιμάζεται νὰ τιμωρήσῃ ὁμοίως καὶ τὴν Ἄλουπεὺν,

Αὐτῆ, σὰν εἶδα κ' ἔγιναν ὁ Γάδαρος φρενίτης,
ἔς τὸ πέλαγος ἐγκρέμισα κ' ἔπεσε μοναχὴ της.
Ἐπῆρ' ἄν τὴν τὰ κύματα ἔς τὸν Λύκον τὴν ἐβγάλλαν,
καὶ ἀπὸ τὸν φόβον πῶλαβε ἐφύναζε μεγάλη.

Ἀνταμωθέντες οἱ δύο σύντροφοι διηγούνται τὴν συμφορὰν, ἣν ἔπαθεν παρὰ τοῦ Γαδάρου, καὶ ὁμολογεῖσάν τε ἦν ἔστιν ὑπερβολικὴ εἶναι ἡ ἀδικία καὶ ἡ καταπίεσις καὶ αὐτὰ τὰ μικρότερα ἴσρα ἐκ τῆς συναισθήσεως τοῦ δικαίου των προκτιῶνται ἱκανῶν τὰ μέρη, ὥπως ἀντιστῶσιν ἀποτελεσματικῶς. Τὸ ποιημάτιον καταλήγει ὁμοίως, ἐν εἰς ἐγκαυμάζεται ὁ Γάδαρος:

Χαρὰ ἔς ἐσέ, κύρ Γάδαρε, καὶ μὴ τὰ ἐγόννησιν σου,
γιατὶ μὲ γνῶσιν ἔφυγε, καὶ τὰ ἐπιτησίῃν σου.
Ὡ Γάδαρε, κύρ Γάδαρε, φέρει τὸ πλιό δὲν εἶσαι,
πρέπει γιὰ τοῦτο πῶκαμας πάντοτε νὰ παινήσαι.
Θαρρῶ γιὰ τοῦτο καὶ πολλοὶ Γάδαρον δὲν σὲ κράζουν,
ἀλλὰ ὡς τιμιώτερον, Νίκο σὲ ὀνομάζουν.
Τὸ ὄνομα ἐκέρδισας αὐτό μὲ πονηρίαν
καὶ τὴν ζωὴν σου ἔγλυσας ἀπαθὰ τὰ θηρία."

Τοιαύτη ἡ χάρισσα διήγησις τοῦ Γαδάρου, τοῦ Λύκου καὶ τῆς Ἄλουπευς· ἡ στιχουργία αὐτῆς εἶναι ὁμαλὴ, οὐδαμῶς δ' ἀμοιρεῖ εὐφυΐας, εὐφυΐας ὅμως χυδαίας καὶ βαναύσου τὰ πολλὰ. Δυνάμεθα δὲ καθόλου εἰπεῖν ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς Εὐρωπαϊκοὺς κλάδους τοῦ ἔτους τοῦ Ρενάρτου, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ διάπλασις εἶναι ἡ ἐπιτυχεστέρα. Ὁ Γρίμμ εἰκάζει ὅτι τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο τῆς ἐποποιΐας, μὴ εὕρισκόμενον ἐν μηδεμίᾳ τῶν ἄλλων παραλλαγῶν, συμπληροῖ κενόν τι τῆς ἀρχαιοτέρας γερμανικῆς διαπλάσεως, ὅπου ἀναφέρεται μόνον συντροφία τις τῆς ἀλώπεκος μετὰ τοῦ ὄνου, τὰ δὲ λοιπὰ ἐλλείπουσιν. Ἐν γένει δὲ πολλὰς ὁμοιότητας ἀπαντῶμεν εἰς τὴν φυλλάδα τοῦ Γαδάρου μετὰ τῶν ποιημάτων, τῶν ἀποτελούντων τὸν κύκλον τοῦ περὶ Ρενάρτου ἔπους. Λατινικόν τι ποίημα τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος, ὁ Μετανοητῆς (Poenitentiarius) ἐπιγραφόμενον, ἔχει τὴν αὐτὴν βᾶσιν μὲ ταύτην. Ὁ λύκος, ἡ ἀλώπηξ καὶ ὁ ὄνος συνελθόντες ποτὲ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐξομολο-

γούνται πρὸς ἀλλήλους τὰ ἀμαρτήματά των· τὰ τοῦ λύκου ἀφήσει κατανυκτικῶς ἢ ἀλώπηξ καὶ τὰ ταύτης ὁ λύκος· ἀλλ' ἀμφότεροι φρίττουσιν ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῶν ἐλαφρῶν καὶ ἀθροτάτων πλημμυλημάτων τοῦ ὄνου καὶ διαμελίσαντες τρώγουσιν αὐτόν. Ὁ λύκος καὶ ἡ ἀλώπηξ λαμβάνουσι τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις εὐρωπαϊκαῖς παραλλαγαῖς, πανταχοῦ δὲ τῆς ἐποποιίας εἶναι τὰ δύο ταῦτα ζῶα τὰ πρωταγωνιστοῦντα πρόσωπα. Ὡς ἐν τῷ ἐλληνικῷ ποιήματι καὶ τοῖς δημοτικοῖς παραμυθίοις, ὁ λύκος καὶ ἡ ἀλώπηξ ἀποκαλοῦσιν ἀλλήλους συντέκνους· καὶ ἐν ταῖς λατινικαῖς καὶ ταῖς γερμανικαῖς παραλλαγαῖς, ἐν δὲ τῇ λιθουανικῇ γλώσσῃ ἢ ἀλώπηξ καλεῖται κουμπάρος. Ἡ δὲ λύσις τῆς διηγήσεως, ὡς ἐν τῇ Φυλλάδῃ τοῦ Γαδάρου φέρεται, ἐλήφθη ἐξ αἰσωπείου τινὸς μύθου· κατὰ τοῦτον ὁ λύκος περιτυχὼν ὄνῳ, ἐν τῷ ποδὶ ἄκανθαν ἐμπεπηγμένην ἔχοντα, ἤθελε νὰ καταφάγη αὐτόν· ὁ ὄνος συγκατατίθεται, μίαν δὲ χάριν μόνον παρὰ τοῦ λύκου ζητεῖ, νὰ ἐξαγάγη οὗτος πρῶτον παρὰ τοῦ ποδός του τὴν ἄκανθαν, ὅπως μὴ ἀλγῶν ἀποθάνῃ. Ὁ λύκος τὴν ἐξάγει διὰ τῶν ὀδόντων, οὕτω δὲ χάσκοντα λακτίζει εἰς τὸ πρόσωπον ὁ ὄνος καὶ φεύγει συνθλάσας ῥίνα καὶ μέτωπον καὶ ὀδόντας· ὁ λύκος ἐννοεῖ τὴν μυστικὴν ἐπράξιν, καὶ μέμφεται ἑαυτόν, ὅτι μάγειρος ὢν τὸ πρῶτον νῦν μάγειρος καὶ ἰππίατρος νὰ γίνῃ. Τὸν μῦθον τοῦτον ἐμιμήθησαν τὰ πλεῖστα τῶν ἀρχαίων Γαλλοῦ ποιημάτων, ἄλλα μὲν φοράδα, ἄλλα δὲ πῶλον ἀναφέροντα εἰς τὸν ὄνον. Ἡ ἀναφορά εἰς τὸν ὄνον ἀναφέρει μῦθόν τινα τοῦ ἰταλικοῦ διαπαιθόλου ἐπὶ τῆς Νύκτας αὐτοῦ σχεδὸν ἀπαράλλακτον ὑπόθεσιν ἔχοντα. Ἐν τούτῳ τὸ φοβερὸν ἀμαρτήμα τοῦ ὄνου συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἀντὶ τῆς ἀκατανύκτου τρώγει δύο ἢ τρία κάρφη ἀχύρου ἐκ τοῦ ὑποδήματος τοῦ κυρίου του, ἐφ' ᾧ μετὰ φρίκης ὁ λύκος καὶ ἡ ἀλώπηξ ἀναφωνοῦσιν ὅτι ἀξιός ἐστιν ὁ ὄνος θανάτου, διότι ἐκ τούτου ἐκρουολόγησεν ὁ κύριός του καὶ ἀπέθανε. Παραπλησίαν τινὰ ὑπόθεσιν ἔχει καὶ μῦθός τις τοῦ Λαφονταίν (Les animaux malades de la peste) καὶ ἕτερος παρὰ τῷ (Guillaume Guérault (Emblèmes, Lyon, 1553).

Ἐκτὸς τῶν ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεων τῆς Φυλλάδας τοῦ Γαδάρου ἐδημοσίευσεν ἰκανὰ μέρη αὐτῆς ὁ Γερμανὸς ἐλληνιστῆς Ἐλισσεν, ἀνάλυσιν μακρὰν αὐτῆς ὁ Gidel ἐν τῷ προμνημονευθέντι συγγράμματι του, ὀλόκληρον δὲ ὁ Βάγνερ (Carmina graeca medii aevi) ἐκ χειρογράφου τῆς Βιέννης καὶ ὁ Ἰάκωβος Γρίμμ ἐν ἐπιστολιμαίᾳ διατριβῇ πρὸς Κάρολον Λάχμανν περὶ τοῦ Reinhart Fuchs (Sendschreiben an K. Lachmann über Reinhart Fuchs. Ἐν Λιψία 1840) συνοδεύσας τὴν ἐκδοσιν ταύτην διὰ προλεγομένων, σημειώσεων καὶ λεξιλογίου. Καίτοι δ' ὁ Ἰάκωβος Γρίμμ ἦτο περὶ τε τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ἐλληνικὴν λῖαν ἐντριβής, ὑπέπεσεν ὅμως ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εἰς λάθη γλωσσικὰ σπουδαιότατα, μαρτυροῦντα πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἀνάγκη συντάξεως πλήρους λεξικοῦ τῆς κοι-

νης γλώσσης, ἀφ' οὗ μόνον ἀξία λόγου βοηθήματα εἶναι τὸ Γλωσσάριον τοῦ Δουκαγκίου, τὰ Ἑτακτα τοῦ Κοραῆ καὶ τὸ Λεξικὸν τῆς ὀμιλουμένης τοῦ Βυζαντίου. Ἐκ τῶν σφαλμάτων τούτων περιεργείας χάριν σημειοῦμεν ἐνταῦθα μερικά· τὸ ἀναφτὸς ἐξηγεῖ μὴ ἀναμμένος ἐκ τοῦ στερητικοῦ α καὶ ἀπτὸς παράγων· τὸ δισάκκιον ἐξηγεῖ ξίφος καὶ συγκρίνει πρὸς ὁμοίας σλαβικὰς καὶ βοημικὰς λέξεις· τὸ κομάσι (ὄρνιθον) ἐκλαμβάνει ὡς κώμην μικράν· τὸ τυπογραφικὸν λάθος κριτον (ἀντὶ χρεῖ τον=χρεῖ αὐτὸν) μὴ δυνάμενος νὰ ἐρμηνεύσῃ ἐπιφέρει σωρεία παρατηρήσεων, ὧν ἡ μία κωμικωτέρα τῆς ἄλλης· ἀλλὰ καὶ εἰς τοκήεσσα ἢ τοκάδα ἀμνάδα μεταμορφοῖ τὸ κακῶς γεγραμμένον τόκουσα (σὰν τὸ κουσα τὸ ἤκουσα).

Ὁ Γρίμμ ὑποθέτει ὅτι ἡ Φυλλάδα τοῦ Γαδάρου μετεφράσθη ἐκ τῆς ἰταλικῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετὰ τὴν ΙΕ' ἑκατονταετηρίδα· πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τούτου φέρει τὴν πληθὺν τῶν ἰταλικῶν λέξεων, τοὺς ἐν ἀρχῇ ἀναφερομένους λομβαρδικούς κύνας, τὴν λέξιν Περδίτσης, ἣν παράγει ἐκ τοῦ per-dica, καὶ τὸ ὁμοιοτέλευτον τῶν στίχων. Ἄλλ' οἱ λόγοι οὗτοι εἶναι ἀσθενέστατοι καὶ καθ' ὁλοκληρίαν ἀπορριπτέοι· ἰταλικῶν λέξεων βρῖθουσιν ἅπαντα τὰ εἰς κοινὴν γλῶσσαν ἐν Βενετίᾳ βρισκόμενα ἑλληνικὰ βιβλία ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν· οἱ κύνας τῆς Λομβαρδίας ἦσαν γνωστοὶ εἰς τοὺς βυζαντινούς· ἡ δὲ λέξις Περδίτσης εἶναι ἡ ἑλληνικὴ λέξις πέρδιξ μεθ' ὑποκοριστικῆς καταλήξεως συνήθειαν πρὸς τὸν ἑλληνισμὸν· τὸ ὁμοιοτέλευτον τῶν στίχων ἀποδεικνύει μὲν ὅτι ἐπισημῶς εἰς τὸν ΙΔ' αἰῶνα, οὐχὶ ὁ ὁμοῦς ἐπιμετεφράσθη. Μόνον ἐν ἐνὶ χαρτῷ ἐπιπέσει τὴν προσοχὴν τοῦ Γρίμμ, ἐνὶ ὑπάρχει ξενισμὸς· ἡ ἄλουπυ, ἣν ἀντὶ τῆς ἤκουσε τὴν ἐξομολόγησιν τοῦ λύκου,

Ἐθόμασεν, ἐπαίνεσε καὶ ἀπομύρωσε τον

τὸν στίχον τοῦτον, ὑπαινισσόμενον ἐν τῶν μυστηρίων τῆς λατινικῆς θρησκείας, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γράψῃ ὀρθόδοξος χριστιανός. ἀλλ' οὐδὲ καὶ νὰ ἀφήσῃ εἰς τὴν μετάφρασιν, ἂν ἐκ ξένου κειμένου μετέφραζεν.

Ἡ Φυλλάδα τοῦ Γαδάρου ἐγγράφη κατὰ διασκευὴν ἀρχαιοτέρου ἑλληνικοῦ στιχουργήματος, τοῦ *Συναξαρίου τοῦ τιμημένου Γαδάρου*. Τὸ συναξάριον τοῦτο, ὅπερ ὁ Λαμπέκιος ἐν τῇ καταλόγῳ τῶν χειρογράφων τῆς ἐν Βιέννῃ βιβλιοθήκης ἀνέγραψεν ὡς «Συναξάριον περὶ τινος Γαδάρου ἐπιφανοῦς ἐπὶ ἀγιότητι βίου» (!), ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Βάγνερ. Εἶναι εἰς στίχους πολιτικούς ἀνομοιοτελεύτους, ἡ γλῶσσα αὐτοῦ εἶναι καθαρωτέρα τῆς ἐν τῇ φυλλάδῳ τοῦ Γαδάρου, ἐν γένει δὲ φαίνεται συντεθὲν οὐχὶ βραδύτερον τῆς δεκάτης τετάρτης ἑκατονταετηρίδος. Ἡ Φυλλάδα τοῦ Γαδάρου ἀκολουθεῖ πιστῶς τὸ Συναξάριον, ἀλλ' εἶναι ἐκτενεστέρα τούτου, διότι πολλάκις καὶ ὁ ζυγὸς τοῦ ὁμοιοτελεύτου ἀναγκάζει τὸν στιχουργὸν αὐτῆς νὰ καταφεύγῃ εἰς πλατυσμούς. Ἀρκούμεθα νὰ παραθέσωμεν δύο

μόνον παραδείγματα πρὸς σύγκρισιν ἀμφοτέρων τῶν στιχουργημάτων. Τοὺς ἀκολουθοῦς δύο στίχους τοῦ Συναξαρίου :

Ἐγὼ δὲ τοαγκρόνω τὴν ἐκείνην τὴν καδάκα,
καὶ κείνη ἐφτερούγιασε, καὶ κάκα-κάκα λέγει,

ἢ φυλλάδα τοῦ Γαδάρου μεταβάλλει εἰς :

Ἐγὼ τὴν ἐκωλόσυρνα ἐκείνην τὴν καδάκα,
κ' ἐκείνη ἐφτερούγιασε καὶ κράζει κάκα-κάκα.

Οἱ δὲ τελευταῖοι στίχοι τῆς Φυλλάδας, οὓς ἀνωτέρω παρεθέσαμεν, εὑρην-
ται ἐν τῷ Συναξαρίῳ συνεπτυγμένοι ἐν τοῖς ἐξῆς :

ὦ γάδαρε, κύρ γάδαρε, πλέν γάδαρος οὐκ εἶσαι*
Νίκος ἄς ἦσαι ἀπὸ τοῦ νῦν, Νικήτα νὰ σὲ λείνι.

Τὸ Συναξάριον λοιπὸν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἡ πρώτη ἐλληνικὴ διά-
πλασις, ἐξ ὧν μέχρι τοῦδε ἠξεύρομεν, ἐνὸς κλάδου τοῦ κύκλου τῆς περὶ
Ρενάρτου ἐποποιίας, ἐλλείποντος ἐκ τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν συλλογῶν. Ἡ
δὲ Φυλλάδα τοῦ Γαδάρου συνετέθη βραδύτερον κατὰ μίμησιν καὶ ἐπὶ τῇ
βάσει τούτου. Ὅπωςδήποτε, ὡς καὶ εἰς τὰ πλεῖστα τῶν εἰς χυδαίαν γλῶσ-
σαν γεγραμμένων μεσαιωνικῶν ἐλληνικῶν ποιημάτων, παρατηρεῖται καὶ εἰς
ταῦτα ἐπίδρασις τῆς ἰπποτικῆς φιλολογίας τῆς Ευρώπης, ἐπίδρασις ὅμως
οὐχὶ ἄμεσος, ἀλλ' ἔμμεσος καὶ ἀπώτατος.

Ἐν Μονάχῳ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

